

Djetinjstvo u Orebiću tijekom 20. stoljeća s implikacijama u 21. stoljeću

Bogdan, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:510014>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Ivana Bogdan
Djetinjstvo u Orebiću tijekom 20. stoljeća i implikacije u 21. stoljeću
ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI
Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Djetinjstvo u Orebiću tijekom 20. stoljeća i implikacije u 21. stoljeću

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Povijest djetinjstva

Mentor: prof. Vesna Katić, viši predavač

Student: Ivana Bogdan

Matični broj: 2990145379

**U Rijeci,
rujan, 2023.**

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski/završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog/završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Potpis

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized letter 'B' with a horizontal line extending to the left.

SAŽETAK

Kompetencije koje dijete stječe tijekom djetinjstva kao početne stepenice razvojnog i odgojnog procesa u velikoj mjeri određuju kao odraslu osobu. Iako ima veliki utjecaj, značaj djetinjstva, osviješten je tek šezdesetih godina prošlog stoljeća. Djetinjstvo se određuje kao sociološko kulturološki konstrukt koji se vremenom diferencira, što znači da se razlikuje kroz razne kulture i povijest. Istraživanja stvarnosti djetinjstva u različitim društvenim i vremenskim kontekstima pretpostavka su razumijevanja djeteta i djetinjstva u suvremenim promjenljivim uvjetima života. U Republici Hrvatskoj je malo istraživanja djetinjstva stavljenih u određeni prostorni i vremenski kontekst, stoga je cilj završnog rada opisati kontekst društvenog okruženja odrastanja djece u Orebiću tijekom 20. stoljeća.

Ključne riječi: djetinjstvo, kontekst društvenog okruženja odrastanja djeteta, Orebić

SUMMARY

Competences that a child acquires through childhood as initial steps of the development and educational process determine him as an adult. Although, it has a big influence, significance of childhood, was realized in the sixties of the last century. Childhood is defined as a sociological and cultural construct that is changing through the times which means it is different through various cultures and history. Research into reality, the reality of childhood in different social and temporal contexts is a prerequisite for understanding the child and childhood in the modern, changing conditions of life. In the Republic of Croatia, there is little research on childhood places in specific spatial and temporal context, therefore the goal of final paper is to describe the context of the social environment of children growing up in Orebić during 20th century.

Keywords: childhood, the context of the social environment of a child growing up, Orebić

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. DIJETE I DJETINJSTVO – POJAM I RAZVOJ KONCEPTA.....	3
3. POVIJESNE, DRUŠTVENE I KULTURNE PRILIKE OREBIĆA TIJEKOM 20. I 21. STOLJEĆA.....	8
3.1. Političko uređenje Hrvatske u periodu od 1900. do 2000.	9
3.2. Geografski položaj, prirodne i kulturne znamenitosti Orebića.....	12
3.3. Stanovništvo Orebića	15
3.4. Obiteljski odnosi	19
4. ODGOJ I OBRAZOVANJE U OREBIĆU.....	23
4.1. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Orebiću	23
4.2. Osnovnoškolsko obrazovanje u Orebiću	39
5. ZAKLJUČAK.....	48
6. LITERATURA.....	50
7. PRILOZI.....	52

1. UVOD

Djetinjstvo je posebna i najvažnija faza u čovjekovom životu kojoj se tek u 20. stoljeću počela pridavati pažnja. Može se reći da je to sociološko-kulturni koncept jer djetinjstvo odražava sliku okoline u kojoj dijete odrasta. Povijesni, politički, kulturni postupci i odnosi unutar obitelji kao i odgojno-obrazovne ustanove utječu na shvaćanje djeteta i djetinjstva.

Orebić je mjesto od 3712 stanovnika i nalazi se na drugom najvećem poluotoku u Republici Hrvatskoj, Pelješcu. Završni rad prati promjene pogleda na dijete kroz 20. i 21. stoljeće koje su direktno utjecale na dijete i djetinjstvo kao i odgoj i obrazovanje djece u Orebiću. 20. stoljeće se smatra ključnim razdobljem u kojem su se djeca izborila za svoja prava. Važni događaji prethodili su promjenom pogleda na dijete i djetinjstvo u svijetu, ali i u Orebiću. Opisom geografskog položaja, prirodnih i kulturnih znamenitosti Orebića, odnosa u obitelji i razvoj odgojno-obrazovnih institucija se daje uvid okruženja u kojemu su djeca odrastala i još odrastaju. Povijesne, društvene i kulturne prilike su utjecale na razvoj ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja kao i osnovnoškolskog obrazovanja u Orebiću.

Pogled na dijete i samo djetinjstvo u Orebiću, posebno u 20. stoljeću, neistražena je tema koja objašnjava i opisuje djetinjstvo i pogled na djecu u Orebiću. Motiv odabira ove teme za završni rad jest istraživanjem društveno-političkog stanja, kao i pogled na dijete i djetinjstvo u okviru obitelji i odgojno-obrazovnog sustava u Orebiću.

Postoji malo istraživanja i radova na ovu temu posebice na ovom području Hrvatske. Podacima koji su sakupljeni pretraživanjem interneta, Državnog arhiva – sabirni centar Korčula-Lastovo, vrtićkog i školskog arhiva i kroz fotografije prikazat će se jasnija slika pogleda na dijete u Orebiću, ali i kakva je ona danas.

U prvom planu ovog rada se nalazi položaj djeteta i djetinjstva u Orebiću tijekom 20. stoljeća. Kakav je bio obiteljski život u Orebiću i pogled na dijete?, Kakvo je bilo političko uređenje u Hrvatskoj u 20. st.?, Kako su djeca provodila svoje slobodno vrijeme? te Kako je tekao razvoj vrtića i škole? su neka pitanja na koja će ovaj rad pokušati dati odgovor. Kako bi se u cijelosti prikazao odnos prema djetetu i odgoj i

obrazovanje koje su djeca imala na raspolaganju potrebno je prikazati društveni i politički položaj Hrvatske te samim time i Orebića.

2. DIJETE I DJETINJSTVO – POJAM I RAZVOJ KONCEPTA

Dijete nije oduvijek uživalo prava i položaj kao danas. Pregledom povijesnog razvoja pogleda na dijete u 20. stoljeća moguće je pratiti razvoj dječjih prava i kakav položaj djeca danas imaju.

Smatra se da je djetinjstvo društvena tvorevina. Kultura određenog društvo prenosi se uz svoja vjerovanja, stavove, mišljenja i običaje djeci. Na taj način stvara različitu djecu. To objašnjava da se u različitim kulturama odgajaju različita djeca (Pintar, 2019). Djetinjstvo određuje kasniji život djeteta utječe i motivira društvo da se pobrine za kvalitetan odgoj i obrazovanje djece (Woodhead, 2012). U 20. stoljeću koje se još naziva „Stoljeće djeteta“ počinje se pridavati i više istraživati, ali i pisati o djetinjstvu (Grgić, 2018). Na žalost ono još danas nije postalo važna akademska tema kojoj bi se znanstvenici bavili i raspravljali. Bavljenje temama povezanih uz dijete i djetinjstvo stvara potencijalno izrugivanje kolega unutar prakse (Duda, 2015). Znanstveno gledište jest da je istraživanje djetinjstva izostavljeno i neprihvaćeno zbog ideološke naravi, odnosa hijerarhije i dječje bespomoćnosti koja istraživanja o djetinjstvu i djeci postavlja na najniži dio hijerarhije važnosti tema (Duda, 2015). Suvremena zaokupljenost najranijim periodom života i sve veća zainteresiranost znanstvenika danas, u 21. stoljeću, ipak postaje sve više zapaženija i prepoznata od strane zapadnih zemalja (Duda, 2015). Na žalost, u Hrvatskoj su nedovoljno zastupljena istraživanja o položaju djeteta, njegovog djetinjstva i povijesti djetinjstva. Philippe Aries u Francuskoj se prvi počeo baviti djetetom, njegovim položajem i djetinjstvom koji je 1960. napisao djelo „Dijete i obiteljski život za starog poretka“ koja je doživjela veliki uspjeh i otvorila vrata otkrivanja djetinjstva. U sljedećim godinama, nakon što je knjiga napisana, kultura mladih nije više bila zaobilazna tema već su mladi dobili slobodu, svoj identitet i o njihovim životima ne moraju odlučivati isključivo starije osobe (Duda, 2015). Da društveno-politički događaji utječu na razvoj cjelokupnog društva i utječu na smjer razvoja pedagoškog pristupa prema djetetu dokazuju dva svjetska rata i baby boom u Americi. Ti događaji potaknuli su reforme za zaštitu djece. Za vrijeme ratova dječaci su bili primorani otići u vojsku i sudjelovati u ratu, a djevojčice su silovane. Mnoga djeca su izgubila svoje bezbrižno djetinjstvo i izgubili

su obitelj. 60-ih industrijalizacija, urbanizacija i modernizacija su utjecale na mijenjanje ljudske svakidašnjice jer se pojavila potreba za slobodnim vremenom. Omogućavanjem više slobodnog vremena (smanjen radni tjedan, produžen godišnji odmor) smanjio se utjecaj države na radnike i djecu jer su to vrijeme provodili van državnog nadzora. Na djecu su ovakve odluke indirektno utjecale jer su s roditeljima provodili to slobodno vrijeme koje je roditeljima omogućeno, odlazili su na putovanja te su tako djeca imala priliku naučiti i usvojiti nove navike (Duda, 2015). Za vrijeme kada djeca nisu boravila u vrtićima i školama Slobodno vrijeme koje djeca nisu provodila u vrtićima i školama Centar za vanškolski odgoj Saveza društva Naša djeca nastojala su organizirati što aktivnije dječje slobodno vrijeme. Cilj takve organizacije je bio da djeca ostanu pod državnim nadzorom. Aktivnosti u kojima su djeca sudjelovala poticala su dječju kreativnost, obrazovanje, zdravstvene navike, ali i neizostavan dio koji se odnosio na jačanje domoljublja. Veliki broj djece se okupljao kako bi sudjelovala u aktivnostima koje je organizirao Centar za vanškolski odgoj Saveza društva Naša djeca. Aktivnosti su se provodile u pionirskim domovima, na igralištu, u knjižnicama, kazalištima i drugim različitim ustanovama. Zbog takvih masovnih okupljanja stvorila se tradicija sa sudjelovanjem velikog broja djece. Tradicija se obilježavala manifestacijama namijenjene djeci kao što su: Dan dječje radosti, Jugoslavenske pionirske igre, Pionirska štafeta i razne druge. U svakom selu i gradu postojale su pionirske zadruge koje su organizirale čajanke, priredbe, pionirski sastanci i slično (Duda, 2015). Reforme potaknute dvama svjetskim ratovima i baby boomom uključivale su obavezno školovanje, sud za maloljetnike i slično (Grgić, 2018). Dječja prava su oduvijek bila povezana s političkim procesima (Kopić i Korajac, 2010). Jugoslavenskih država tijekom 20. stoljeća su bile uređena prema socijalističkom režimu. Temelj socijalističke ideje jest industrijaliziranom društvu ostvari društveni poredak u kojemu neće postojati kapitalizam, tj. u kojemu će se ukinuti privatno vlasništvo. Tako bi i djeca postala vlasništvo države jer se podrazumijevalo da žene rađaju djecu državi (Duda, 2015). Obilježja socijalizma su potraga za jednakošću, preraspodjela bogatstva i ukidanje društvenih slojeva. U tom razdoblju totalitaristički je sustav imao nadzor nad svim oblicima društva. Širile su se ideološke i propagandne poruke cijelome društvu pa tako i djeci preko odgojno-obrazovnih ustanova (Nikolić, 2016). Da bi takva ideologija zaživjela i ostala

ukorijenjena u društvu bitno je bilo najmlađe državljane učiti načelima socijalističke ideologije kako bi oni dalje prenosili iskustva i socijalističku ideju jer na njima svijet ostaje. Još u 19. stoljeću se započelo sa oblikovanjem djece u poslušne građane koji će živjeti i prenositi socijalističku ideologiju. U 20. stoljeću se to nastavilo, ali utjecaj na djecu je bio još rašireniji (Duda, 2015). Jugoslavenskom društvu ukinuto je privatno i uvedeno državno vlasništvo, time je i briga za djecu postala državna. Može se reći da su time djeca postala državno i opće vlasništvo. Bilo je iznimno važno od početka učiti djecu socijalističkim idealima jer će ih oni dalje prenositi u svijet. Jugoslavenska djeca odrastaju u ljude koji i dalje vjeruju u postojeći sustav i omogućavaju totalitarističkom sustav da preživi (Nikolić, 2016).

Da bi djeca postigla određena prava bilo je neizbježno urediti dokumente koji će dječja prava pravno uokviriti i kojima će se sve države svijeta voditi kako bi osigurali bolji položaj djeteta u svijetu (Kopić i Korajac, 2010). Prvi pravni dokument kojim su se odredila prava djeteta donesen je 1924. godine, a to je Ženevska deklaracija o pravima djeteta. U Deklaraciji se govori kako svako dijete ima pravo na razvoj u svakom aspektu gledanja (fizičkom, psihičkom, socijalnom i zdravstvenom). Nakon Ženevske deklaracije o pravima djeteta 1948. donesen je još jedan važan dokument, a radi se o Općoj deklaraciji Ujedinjenih naroda o pravima čovjeka. U tom dokumentu je propisano da svaki čovjek po rođenju ima pravo na slobodu. Sljedeći bitan čin je potpisivanje Deklaracije o pravima djeteta 1959. godine. Njom su se uredili osnovna načela koja će koristiti roditeljima i ostalim pojedincima kao i vladajućima da djeci pruže sretno djetinjstvo (Kopić i Korajac, 2010). Sve do 1970. godine djeca su se našla u podređenom položaju jer se djetinjstvo smatralo fazom koja se odvija prema biološkim zakonitostima i kroz koju prolazi svaki čovjek za vrijeme svoga života. Zbog takvog shvaćanja djetinjstva ono se nije posebno proučavalo. Prava djece se jesu uredila dokumentima, ali pogled na dijete se razlikovao. Početkom 20. stoljeća zaživjela je tradicionalna paradigma. Prema toj paradigmi djeca su se smatrala pasivnim sudionicima svog odgojno-obrazovnog procesa. Zakinuti su za samostalno razmišljanje i odlučivanje. Prema tradicionalnoj paradigmi u odgojno-obrazovnim ustanovama djeca su bila usmjerena na sadržaj koji su učili kao i odgajatelji i učitelji. Sadržaj je bio važniji od samog procesa i sposobnosti koje su djeca iskazivala tijekom

učenja određenog sadržaja (Pintar, 2019). Prema tradicionalnom pogledu dijete se promatralo kao ne toliko bitan objekt koliko se naglasak stavljao na roditelje i roditeljstvo. Iz toga proizlazi neujednačena terminologija i izrazi koji su se, ali i još danas se upotrebljavaju za oslovljavanje djece (Nenadić, 2011). Prvi pravi preokret se dogodio 1989. godine kada su Ujedinjeni narodi objavili Konvenciju o dječjim pravima. Njom se propisuju pravni okviri koji određuju dobrobit i zaštitu svakog djeteta. To je bio trenutak kada se dijete stavilo u prvi plan. Dječje potrebe su pravno uokvirene i propisane, a određena je i odgovornost koju roditelji imaju prema djetetu. Sve države koje su se obvezale osigurati dobrobit i zaštitu djece potpisavši Konvenciju redovito su bile kontrolirane. Obvezne su bile redovito podnositi izvješća o stanju dječjih prava (Kopić i Korajac, 2010). 1990. godine usvojena je Svjetska deklaracija o opstanku, zaštiti i razvoju djece kojom su propisana načela za zaštitu dječjih prava. Uz Svjetsku deklaraciju usvojen je i Plan djelovanja za primjenu Svjetske deklaracije koji je služio državama da same organiziraju vlastiti koncept za zaštitu dječjih prava, ali taj koncept koji organiziraju mora biti temeljen na Svjetskoj deklaraciji o opstanku, zaštiti i razvoju djece. Ujedinjeni narodi ovim Deklaracijama i Konvencijom su ukazali na važnost osiguravanja prava djeteta kako bi svako dijete imalo bolju budućnost. Ovi dokumenti su zasigurno uveli promjene na pogled djeteta i djetinjstva (Kopić i Korajac, 2010).

U 21. stoljeću je cilj unapređenje djetetovog života provođenjem različitih istraživanjima, ali prvenstveno pogledom na dijete kao važnog subjekta za svoj odgoj i obrazovanje. Sve više provedenim istraživanjima djeteta i djetinjstva nastoji se prikazati dijete kao važan subjekt u svom odgoju i obrazovanju i potpuno napustiti tradicionalno poimanje djeteta. Iako se provodi sve više istraživanja postoje mnoge nepoznanice djetetovog razvoja kao na primjer zašto se i kako razvijaju različite teškoće kao što je autizam. Zbog raznolikih formi djetinjstva i izloženosti stalnim promjenama može ga se promatrati kao sveukupnost utjecaja, odnosa i pojava. Znanstvenici na djetinjstvo gledaju kao na zamišljenu marginu koja odvaja djetinjstvo i odraslu dob. Zabrinjavajuće je kako ta margina nestaje i dijete u najranijoj dobi postaje izloženo sadržajima koji su namijenjeni za odraslu dob. To dovodi do nestajanja djetinjstva i ubrzanog odrastanja djece. Ona više nemaju vremena uživati u

djetinjstvu i igri koja je djetetova prirodna aktivnost. Znanje omogućuje djeci napredovanje, ali i osigurava kasniji društveni progres (Pintar, 2019). Jedna od glavnih tema zadnjeg desetljeća jest neintegritanost kognitivnog, obrazovnog, socijalnog i emocionalnog razvoja djeteta. Te podjele su utemeljene u teoriji, praksi, istraživanjima i politici. Dovode do disfunkcionalnosti predškolskog odgoja i obrazovanja (Woodhead, 2012). Predškolski odgoj i obrazovanje mora omogućiti djeci stjecanje temeljnih vještina, kroz igru, kojima će se služiti za rad na sebi i cjelokupnom društvu. Igra nije više samom sebi svrha već se institucionalizira u vidu igraonica, sportskih dvorana, škola za strane jezike i sl. Igra više nije slobodna aktivnost djeteta već odrasli određuju djeci način na koji će se igrati (Bašić, 2012). Odgojem i obrazovanjem se stvara moderan, kritičko, kreativan i samostalan čovjek koji će biti pokretač ljudskog razvoja. Suvremeni odgajatelj je usmjeren na dijete i proces koji dijete prolazi tijekom usvajanja novih sadržaja i ostavlja mu prostora za vlastite aktivnosti koje dijete zanimaju. Promatranjem kompetencija djeteta odgajatelj osigurava uvjete u kojima će ih dijete razvijati (Kopić, Korajac, 2010). U Hrvatskoj se Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje suvremena paradigma nastoji pretočiti u praksu. Kurikulumom se podržava integritanost kognitivnog, obrazovnog, socijalnog i emocionalnog razvoja djeteta, ali i suradnja sa školom, roditeljima i lokalnom zajednicom što će omogućiti djeci sigurno i poticajno okruženje za razvoj (Kopić, Korajac, 2010).

Kako bi se mogao razumjeti položaj djeteta u Orebiću bitno je sagledati kako se položaj djeteta mijenjao na globalnoj razini kroz godine.

3. POVIJESNE, DRUŠTVENE I KULTURNE PRILIKE OREBIĆA TIJEKOM 20. I 21. STOLJEĆA

Osim globalnih utjecaja, na prava i položaj djeteta utječe i samo okruženje u kojemu dijete živi. 29. 12. 1992. Hrvatski sabor je donio odluku da je Općina Orebić sastavni dio Dubrovačko-neretvanske županije. Naselja koja se nalaze u sklopu Općine Orebić su: Orebić, Lovište, Viganj, Kućište, Podobuče, Donja Banda, Vručica, Duba, Trpanj, Oskorušno, Kuna, Pijavičino, Potomje i Trstenik. Ovih 14 naselja povezuju zajednički interesi stanovništva i čine jedinstvenu gospodarsku, prirodnu i društvenu cjelinu. Orebić je ujedno najveće mjesto na poluotoku.¹

Poluotok Pelješac, na kojemu se nalazi mjesto Orebić, je bio naseljen već u mlađem kamenom dobu prema. To se može zaključiti prema nalazištima: Gudnja na Poraču, spilja na Koplju Prinčeva i spilja na Zabradi. Jedno od važnijih arheoloških nalazišta za Orebić je Nakovana. To je zaseok blizu kojega je pronađeno ilirsko svetište.²

Dugogodišnja ratovanja između Dubrovnika i Bosne i Hercegovine su prestala 1333. godine kada je Dubrovnik zbog svoje izvrsne diplomacije ugovorio mir s Bosnom i Hercegovinom. Nakon postizanja mira Dubrovčani su ponovno iskoristili svoju diplomaciju kako bi im Bosna i Hercegovina prodala poluotok Pelješac. Zbog lakšeg upravljanja i obrane Pelješca, Dubrovčani su odlučili podijeliti Pelješac na dvije teritorijalne cjeline. 1343. je bitna godina za Dubrovačku vlast jer su tada Pelješac teritorijalno podijelili na dva dijela kako bi im bilo lakše upravljati područjima koja su posjedovali na poluotoku na Pelješcu. Pelješac se podijelio na dva dijela: upravno područje Stona i upravno područje Trstenice (današnje područje Orebića). Vremenom se pokazalo kako je izrazito slaba komunikacija Dubrovnika, Stona i Trstenice te je dubrovačka vlast odlučila izdvojiti središnji dio poluotoka iz Trstenicu u poseban kapetanat u Janjini. Pod dubrovačkom vlašću Trstenica (današnji Orebić) je razvio zavidnu brodogradnju i poljoprivredu. Zbog brodogradnje, koja se počela razvijati

¹ Sadržaj preuzet 17. 3. s <https://www.orebic.hr/uncategorized/o-opcini-orebic.html>

² Sadržaj preuzet 23. 3. s <https://peljesac.hr/muzeji-i-povijest-peljesca/>

polovicom 16. stoljeća, Orebić je postao središte Pelješca i ponosio se jednim od najvećih brodogradilišta u Republici.³

Nakon dubrovačke vlasti, Pelješac je pao u ruke francuske vlasti koja nije ostavila veliki trag. Do Prvog svjetskog rata Pelješac je pripadao Austro-Ugarskoj monarhiji, a nakon Prvog svjetskog rata formirala se Jugoslavija u čijem se sastavu nalazio Pelješac. Nezavisna država Hrvatska je Pelješac pripojila dijelu općine Dubrovnik. Zadnje godine prije nego se osnovala Republika Hrvatska, u kojoj biva podijeljen na četiri općine koje i dan danas postoje, a to su: Ston, Janjina, Trpanj i Orebić, Pelješac je bio podijeljen između korčulanske i dubrovačke općine.⁴Orebić je postao središte Pelješca zbog svog povoljnog geografskog položaja i prirodnih znamenitosti koje neprestano privlače ljude.

3.1. Političko uređenje Hrvatske u periodu od 1900. do 2000.

Hrvatska je tijekom 20. stoljeća doživjela brojne podjele i smjene vlasti dok se nije 1991. formirala u državu koja do dan danas djeluje.

Hrvatska je u 20. stoljeću bila dio Austro-Ugarske monarhije. Hrvatska je bila podijeljena na Bansku Hrvatsku, Istru i Dalmaciju. Svaki dio Hrvatske je pripadao jednom dijelu dvojne monarhije pa je tako Dalmacija pripadala austrijskom dijelu monarhije. Bila je izrazito siromašna, mala, teritorijalno i politički fragmentirana. (30.3. <https://www.matica.hr/hr/322/hrvatska-politika-u-20-stoljecu-20893/>).

Zbog budućnosti koju Hrvatska nije vidjela ostane li dio Austro-Ugarske, došlo je do rođenja jugoslavenske ideje. Tu nacionalno-politička ideja za udruživanjem Jugoslavena ljudi su počeli prihvaćati. Paralelno s rađanjem ideje o novoj državi unutar naroda je kuhalo nezadovoljstvo i želja za vlastitom ujedinjenom zemljom. Prvi svjetski rat, koji je započeo 1914., je bio prilika da se pokrene nešto novo. Za vrijeme Prvog svjetskog rata i sve do njegovog kraja 1918. u Hrvatskoj je bila obustavljena

³ Sadržaj preuzet 23. 3. s <https://peljesac.hr/muzeji-i-povijest-peljesca/>

⁴ Sadržaj preuzet 23. 3. s <https://peljesac.hr/muzeji-i-povijest-peljesca/>

politička djelatnost zbog izrazitog pritiska. Uspjela je izbjeći izvanredno stanje i ostati neutralna do samog kraja Prvog svjetskog rata. Politički život u Hrvatskoj pokrenuo se ponovno 1917. Raspravljalo se o ujedinjenju Slovenaca, Hrvata i Srba pod vlašću Habsburgovaca. Nakon jednogodišnjeg pregovaranja i donošenja odluka u jesen 1918. osnovano je Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba. Nakon što je SAD odbacio odluke o autonomiji južnih Slavena u Monarhiji sazvan je Hrvatski sabor na čijem se zasjedanju donio zaključak da će se Hrvatska proglasiti samostalnom državom koja će se potom ujediti s Državom Slovenaca, Hrvata i Srba. Zbog negodovanja talijanske vojske o ujedinjenju i početkom talijanske okupacije prisililo je Središnji odbor Narodnog vijeća države Slovenaca, Hrvata i Srba da se što prije ujedini s Kraljevinom Srbijom i Crnom Gorom. Ujedinjenje je postignuto 1918. Nova država je dobila ime Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca (Spehnjak, Cipek, 2007).

1929. došlo je do velikog obrata kada je kralj Karađorđević I. raspustio Narodnu skupštinu i uveo diktaturu. Ime države se promijenilo u Kraljevinu Jugoslaviju i njegov cilj je bio da u devet banovina na koje je podijelio Kraljevinu Jugoslaviju bude što više Srba. Zatim je 1930. je došlo do velike gospodarske krize u Hrvatskoj. Životni uvjeti su se pogoršali. Agrarna reforma nije bila dovršena, tvornice su se zatvarale, teško se nalazio posao i mnoge firme su bankrotirale. Zbog prevelikih političkih razdora i nesloge oko podjele vlasti i teritorija unutar Kraljevine Jugoslavije došlo je do njenog raspada 1941. i zatim je nastala Nezavisna država Hrvatska.⁵

Nakon Drugog svjetskog rata (1945.) uspostavlja se socijalistički politički režim u Jugoslaviji. Socijalistički pokret je uzeo zamaha od 1945. pa sve do 1952. godine. Provođenje pokreta navelo je na ukidanje razlika između države i društva i uklanjanje suprotnih političkih struja koje su se protivile novom režimu. Jugoslavija se čisti od vojnih formacija (četnici, ustaše) koje su bile nastale još u Drugom svjetskom ratu. Proganjaju se i udaljavaju demokratske stranke i prosovjetske skupine. Rimokatoličkim crkvama se također ograničilo djelovanje (Spehnjak, Cipek, 2007).

⁵ Hrvati. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 31. 3. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26386>>

Sve ovo se događalo u svrhu pripreme za novi socijalistički sistem i uvođenje socijalističkog modela samoupravljanja koje se odvijalo od 1952. do 1966. godine. Glavno obilježje ovog razdoblja je bilo socijalističko upravljanje pod kojim se podrazumijeva da država posjeduje i ima nadzor nad svim sredstvima proizvodnje. Usprkos tome što je država upravljala svim sredstvima proizvodnje ipak su poduzeća uspjela zadržati individualnu odgovornost i nezavisnost u poslovnom odlučivanju (Spehnjak, Čipek, 2007).

Razdoblje između 1966. i 1974. godine se smatra razdoblje reformske politike jer se politika ubrzano mijenjala. Značajno je da je jugoslavenska vlast dopustila malo privatno poduzeće. Politički život je donekle postao liberalniji u usporedbi s prošlim razdobljem. Zbog liberalnije vlasti ljudi su uvidjeli priliku za intenzivnije političko angažiranje. Narod je zahtijevao nacionalnu samostalnost, reformu tržišnih mjera, ali i prelazak slavenske federacije u konfederaciju. Strojevi, mehanizacija, industrijalizacija dovode do društvene nestabilnosti jer se društvu bilo teško prilagoditi na mnogo promjena od jednom. (Spehnjak, Čipek, 2007).

Prethodno burno razdoblje puno promjena zamijenilo je razdoblje političke stagnacije, a to je razdoblje od 1974. do 1980. Vlast je vrlo uspješno smanjila otpor i ugušila nacionalne pokrete. Vratio se stari sistem gdje su svi aktivisti poslani u zatvor i nakon izlaska iz zatvora bilo im je do daljnjega zabranjeno ikakvo djelovanje (Spehnjak, Čipek, 2007).

Raspad komunističkog režima tj. same Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije obilježila je smrt Josipa Broza Tita, a sam raspad odvijao se od 1980. do 1990. Kriza je nastala u privredi gdje je stupanj bruto domaćeg proizvoda drastično pao. Sve više radnika je ostajalo bez posla. Kriza je prvo pogodila najnerazvijenije dijelove federacije. Ljudi su osjećali da se bliži kraj Jugoslavije. Prve masovne demonstracije su započele na Kosovu. Tražili su uspostavljenje republike i kreiranje Velike Albanije. Nakon njih su se digli i Srbi zagovarali velikosrpski projekt tj. za ponovnu obnovu savezne države. Kako se kriza pojačavala Hrvatska je tražila dopuštenje da provede demokratske izbore. Hrvati su težili za svojom neovisnom državom. Željeli su se emancipirati na kulturnom, političkom i osobnom području

(Spehnjak, Cipek, 2007). Sve je kulminiralo 1991. godine kada Hrvatska proglasila neovisnost što je ujedno bio povod Domovinskom ratu koji je trajao od 1991. pa sve do 1995.

Nakon Domovinskog rata Hrvatska je izašla kao pobjednik. Počela se polako obnavljati. Izglasan je Hrvatski prvi predsjednik Franjo Tuđman. Od 2000. započelo je razdoblje demokratizacije i društvene reforme. Hrvatska se priključila bitnim svjetskim organizacijama kao na primjer NATO-u i Europskoj Uniji. Hrvatska se i dalje se razvija kao slobodna i samostalna država.⁶

Povijesni pregled Hrvatske kroz različita povijesna razdoblja je bitan kako bi se sagledao kontekstu u kojemu se Orebić razvijao i kako su ti događaji utjecali na mjesto i njegove građane. Politički događaji utjecali su na život ljudi u Orebiću. Ostavili su trag na kulturnom i društvenom aspektu. Odrastanje generacija tog doba koji su svoje djetinjstvo i mladenaštvo proveli u vrijeme ratova i bitnih političkih promjena su znatno drugačije nego današnje djece.

3.2. Geografski položaj, prirodne i kulturne znamenitosti Orebića

Geografski položaj Orebića je utjecao na njegov razvoj. Mjesto Orebić se nalazi na jugozapadnom dijelu poluotoka Pelješca. Dio je Općine Orebić koju čini još 13 naselja. Općina Orebić je administrativno u sastavu Dubrovačko-neretvanske županije. Pelješac je s kopnom povezan Stonskom prevlakom, a od 2022. godine i Pelješkim mostom. More i obala povezuju i isprepliću krajobraz i život ljudi. Ljudi su orijentirani na turizam zbogorskog bogatstva koje imaju i koje im donosi većinu prihoda.⁷ More je čisto, ali zbog sve većih zagađenja treba poraditi na očuvanju čistoće mora i obalnih prostora, ali i od prevelike gradnje i ispuštanja otpada. Očuvanjem mora neposredno se štiti flora i fauna. Osim morskih ljepota kopneni dio Orebića i cijele njegove općine protežu se dolomitske udoline, koje ljudi iskorištavaju kao plodne poljoprivredne

⁶ Hrvati. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 31. 3. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26386>>

⁷ Sadržaj preuzet 17. 3. 2023. s <https://visitorebic-croatia.hr/hr/geografski-položaj/>

površine, i vapnenačko tlo. Zbog takvog tla flora je nešto oskudnija, ali biljke koje tu rastu ljudi iskorištavaju za ljekovite svrhe. Veliko poljoprivredno iskorištavanje površina dovelo je do ugrožavanja faune što je rezultat golih vapnenačkih kamenjara. Područje na kojoj čempresi rastu („Čempresada pod Gospu“), ispod franjevačkog samostana, a iznad Orebića se smatra da je to najsjevernije području gdje rastu. Zbog svoje posebnosti, Ministarstvo kulture i Uprava za zaštitu okoliša su Čempresadu pod Gospom zaštitili i kategorizirali kao park-šuma. Fauna Općine Orebić do danas još nije temeljitije istražena iako se pretpostavlja da obiluje različitim životinjskim vrstama. Sv. Ilija, brdo iznad Orebića je poznato pod nazivom Zmijsko brdo jer je stanište vrsti zmije zvanog poskoku koji je izrazito otrovan. Uz poskoke, mufloni su prepoznati kao autohtona vrsta toga kraja.⁸ Orebić se nalazi se u podnožju Zmijinog brda. Njegov najviši vrh Sv. Ilija je visok 961 metar. Smješten je na najbrdovitijem dijelu Pelješca, ali i najužem dijelu Pelješkog kanala. Ispred Orebića se prostire Pelješki kanal i dijeli ga od otoka Korčule.⁹ Zbog ugodne mediteranske klime, koja pripada jadranskom tipu, Orebić je jedno od klimatskih najpogodnijih područja za život zbog dugih, mirnih i toplih ljeta. Vjetrovi uglavnom pušu s južne strane otvorenog mora. Najčešći vjetar je šilok koji puše s jugoistoka, a zime budu hladne ponajviše zbog bure koja puše sa sjeveroistoka.¹⁰ Gospodarski resursi koji prevladavaju u Orebiću su turizam, vinogradarstvo, pomorstvo i maslinarstvo. Ove gospodarske grane ponajviše uspijevaju na tom području zbog tople klime, krškog tla i dovoljne količine padalina tijekom godine. Turizam je iznimno bitna gospodarska grana i osnovni je pokretač svih ostalih djelatnosti. Plaže, razvedena obala, kulturna baština i prirodne posebnosti omogućuju razvoj turizma. Turizam uspijeva i zbog raznih znamenitosti koje Orebić nudi. Duž orebičke šetnice se mogu vidjeti fontane koje su nastale kada se izgradio vodovod u 19. stoljeću. Kažu da slika govori više od tisuću riječi, zato pogled s franjevačkog samostana privlači brojne posjetitelje koji uživaju u prizorima na Orebić, Pelješki kanal i Korčulu. U sklopu samostana se nalazi muzej i kapetansko groblje. Neizostavno je prošetati se starim ulicama takozvanim getama. One su posebne po

⁸ Sadržaj preuzet 30. 3. 2023. s <http://www.zzpudnz.hr/>

⁹ Sadržaj preuzet 17. 3. 2023. s <https://visitorebic-croatia.hr/hr/geografski-polozaj/>

¹⁰ Sadržaj preuzet 24. 3. 2023. s <https://www.poslovniturizam.com/destinacije/orebic/38/>

svojoj ljepoti i kamenim kućama u kojima su prije živjele kapetanske obitelji.¹¹ Nakon turizma vinogradarstvo je važna grana kojima se Orebićani bave. Strmine koje gledaju prema moru, vinogradarske terase i plodna krška dolina su savršene predispozicije za bavljenje vinogradarstvom. Na području Općine Orebić se nalaze neke od poznatih sorta vina (Plavac Mali i Rukatac), ali i dva svjetski poznata područja na kojima se sadi čuveni Plavac Mali, a to su Dingač i Postup. Mladi vide izvor prihoda u vinovoj lozi pa zato i ostaju u Orebiću baveći se vinovom lozom.¹² Nekim ljudima sama vinova loza nije dovoljna pa imaju i maslinike. Zbog trpeljivosti maslina one uspješno rastu na Pelješkom području u krškom tlu. Maslinari vrijedno pridaju pozornost i brinu se o svojim maslinama koje im daju ekstra djevičansko maslinovo ulje koje je prepoznato širom Hrvatske, ali i u svijetu.¹³ Važan dio kulturne baštine Orebića čini narodna nošnja. Zanimljivo je spomenuti i dječju narodnu nošnju koja je nastala u 20. stoljeću (Slika 1).

Slika 1: Osnovnoškolci obučeni u orebićku narodnu nošnju

Izvor: Sadržaj preuzet 14. 5. s <http://www.orebic.com.hr/vijesti/novosti/orebicki-osnovci-za-ocuvanje-tradicije.html>

¹¹ Sadržaj preuzet 30. 3. 2023. s <https://www.poslovniturizam.com/destinacije/orebic/38/>

¹² Sadržaj preuzet 27. 5. 2023. s <https://www.poslovniturizam.com/destinacije/orebic/38/>

¹³ Sadržaj preuzet 24. 3. 2023. s <https://www.orebic.hr/uncategorized/o-opcini-orebic.html>

Djevojčice koje su navršile osam godina su oblačile košulje ili haljetke zvane kamižolice. Nosile su kratke, široke, jednobojne suknje kojima su obrub činile valovite ili vodoravne obojan vrpce. Ispod suknje bi obukle skutić. To je podsuknja koja bi provirivale ispod suknje, a gaćice bi bile ukrašene vezom cvjetnih motiva. U navršenoj osmoj godini života djevojčice bi se uredile u narodnu nošnju, kosu isplele u pletenicu, stavile šešir i ukrasile se zlatnim nakitom. Ljeti su za vrijeme vrućina nosile lepeze (Vekarić, 1976). Danas djeca nose narodnu nošnju za vrijeme izvedbe Kapetanskog plesa. 2014. je Osnovna škola Orebić, potaknuta orebićkom kulturnom baštinom, provela projekt „Nekad i sad“. Djeca su učila o kulturi i tradiciji svoga mjesta. Cilj samog projekta je bio da se djeci prenesu stari orebićki običaji kako bi oni dalje prenosili i očuvali tradiciju svoga mjesta.¹⁴

Povoljan geografski položaj i brojne prirodne znamenitosti omogućile su ljudima naseljavanje i razvoj poljoprivrede i turizma u Orebić.

3.3. Stanovništvo Orebića

Bogate prirodne ljepote i povoljan geografski položaj utjecao je na naseljavanje Orebića.

Općina Orebić je najnaseljenija Općina na poluotoku Pelješcu. Na naseljenost Općine utjecali su geografski smještaj, prirodno okruženje i specifični društveno – povijesni čimbenici. Što se tiče općenito Republika Hrvatska ima prosječnu gustoću naseljenosti od 68 stanovnika/ km².4. prema popisu iz 2021. što je smješta ispod prosjeka naspram ostalim državama u Europi.¹⁵ Općina Orebić ima čak dvostruko manju gustoću koja iznosi 31,44 stanovnika/km². Zbog 13 statističkih naselja u Općini Orebić gustoća naselja na 1 km² iznosi 0,107 naselja/km². Prema popisu Općina Orebić ima negativan prirodni priraštaj koji u prosjeku iznosi -7,9 osoba.¹⁶ Prema grafikonu 1. može se uočiti

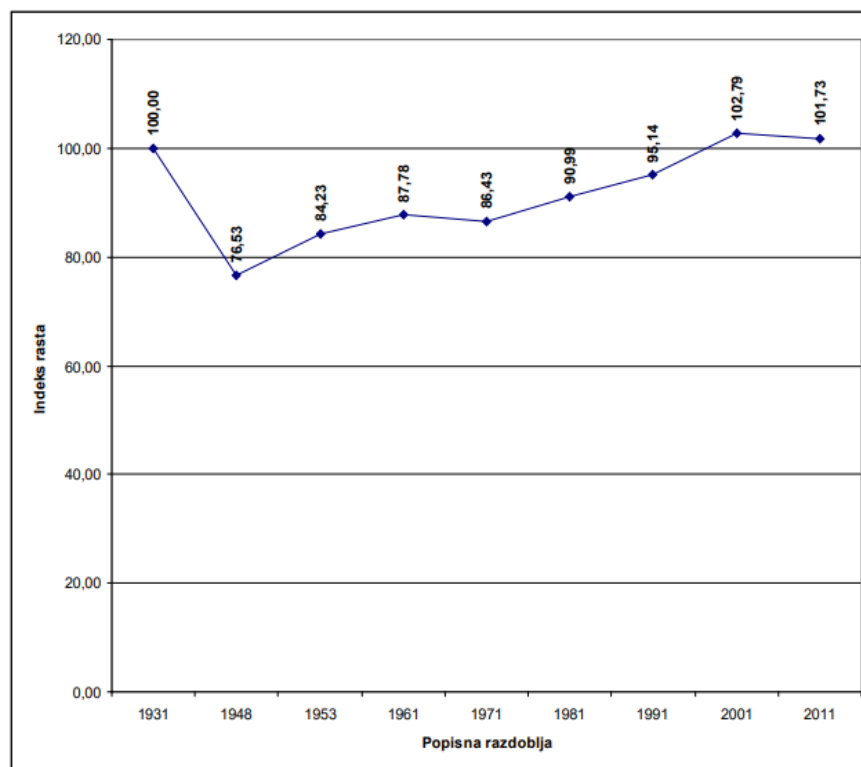
¹⁴ Sadržaju preuzet 10. 5. 2023. s <http://www.orebic.com.hr/vijesti/novosti/orebicki-osnovci-za-ocuvanje-tradicije.html>

¹⁵ Sadržaj preuzet 27. 5. 2023. s <https://croatia.eu/index.php?view=article&lang=1&id=14>

¹⁶ Sadržaj preuzet 24. 3. 2023. s <https://www.orebic.hr/prostorni-planovi/file/287-izvjesce-o-stanju-u-prostoru-2010-2013.html>

pad stanovništva Općine Orebić u razdoblju od 1931. godine i 1948. godine. Nakon tog razdoblja slijedi konstantan rast indeksa kretanja broja stanovnika.

Grafikon 1: Indeks kretanja broja stanovnika Općine Orebić od 1931. Do 2011. Godine (1931- = 100%)

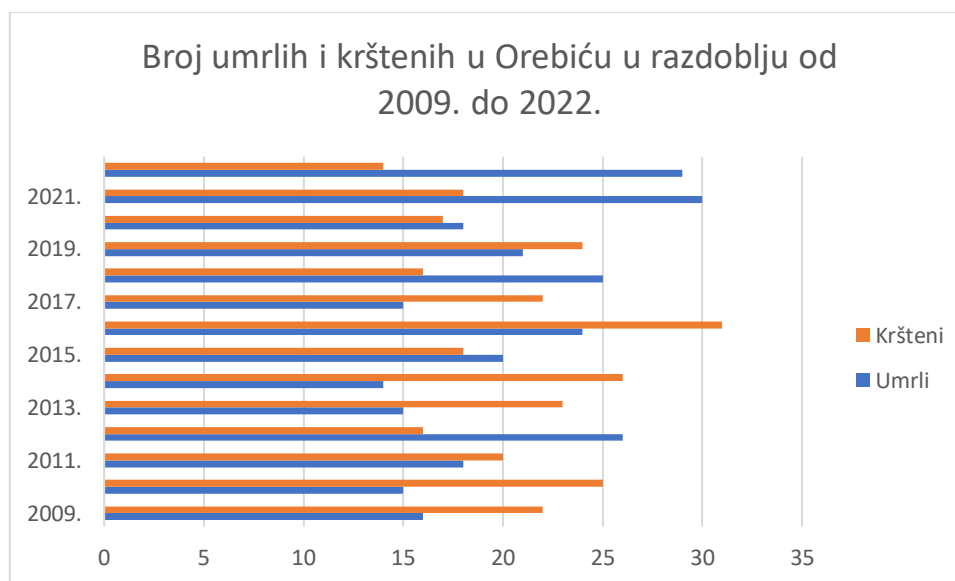

Izvor: Sadržaj preuzet 30. 3. s <https://www.orebic.hr/prostorni-planovi/file/287-izvjesce-o-stanju-u-prostoru-2010-2013.html>

Prema grafikonu 2 može se uočiti da nakon 2017. godine dolazi do povećanja smrtnih slučajeva. U Orebiću se nalazi 48% stanovništva Općine. Uz Orebić, Stankovići, Trstenik, Podgorje i Kućište bilježe pozitivan indeks. To su ujedno naselja uz more. Naselja u unutrašnjosti Općine, a to su Oskorušno i Pijavičina bilježe pad stanovnika.¹⁷

¹⁷ Sadržaj preuzet 24. 3. 2023. s <https://www.orebic.hr/prostorni-planovi/file/287-izvjesce-o-stanju-u-prostoru-2010-2013.html>

Grafikon 2: Broj umrlih i krštenih u Orebiću u razdoblju od 2009. do 2022.

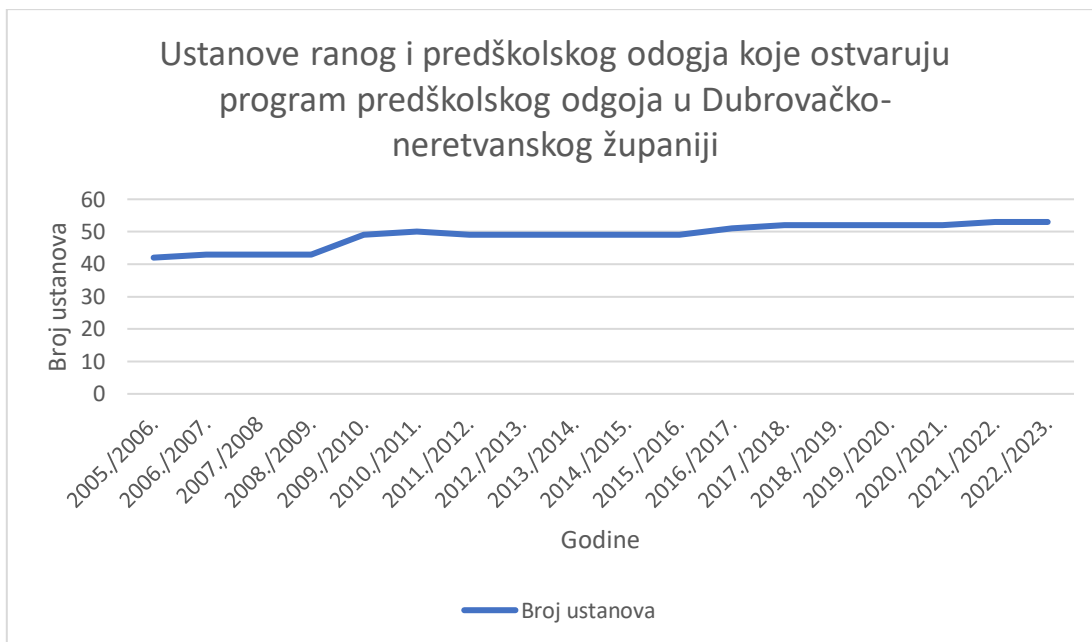
Izvor: Sadržaj preuzet 9. 6. 2023. s <http://www.zupaorebic.hr/kronika.html>

Utjecaj na stanovništvo Orebića imalo je političko i društveno uređenje Hrvatske. Tijekom 20. stoljeća Orebić je bio dio Socijalističke Republike Hrvatske. Mijenjala su se politička usmjerenja, ali se događala industrijalizacija i modernizacija što je utjecalo na stanovništvo Orebića.¹⁸ Prema podacima iz popisa stanovništva koje je obavljeno 2021. godine u općini Orebić živi sveukupno 3712 stanovnika. Uočava se pad broja stanovnika kada se uspoređuje s popisom iz 2011. godine. Pad je za čak 410 stanovnika manje. Općina Orebić je za 9,9% pada lošija od ukupnog broja stanovnika u Republici Hrvatskoj.¹⁹ Bez obzira na lošije podatke o broju stanovništva uočava se porast otvaranja ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, čije je Orebić dio, što nam prikazuje grafikon 3. Otvaranjem sve više ustanova navodi na zaključak da je porastao i broj djece koja se upisuju u ustanove ranog i predškolskog odgoja, a porast djece u ustanovama prikazuje nam grafikon 4.

¹⁸ Sadržaj preuzet 24. 3. 2023. s <https://www.orebic.hr/prostorni-planovi/file/287-izvjesce-o-stanju-u-prostoru-2010-2013.html>

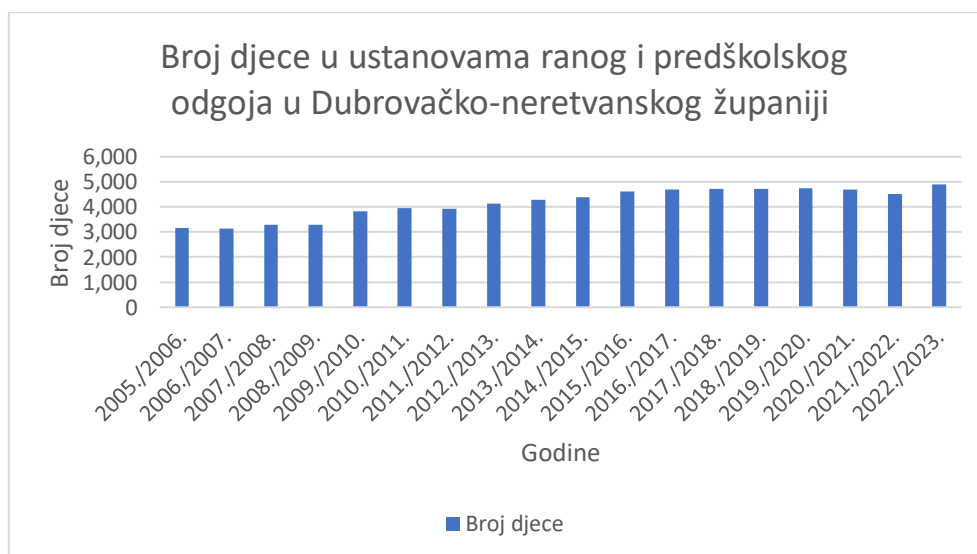
¹⁹ Sadržaj preuzet 9. 6. 2023. s <http://www.orebic.com.hr/vijesti/novosti/prvi-rezultati-popisa-stanovnistva-i-na-podrucju-nase-opcine-10-manje-stanovnika-nego-2001.html>

Grafikon 3: Ustanove ranog i predškolskog odgoja koje ostvaruju program predškolskog odgoja u Dubrovačko-neretvanskog županiji

Izvor: Sadržaj preuzet 20. 7. 2023. s <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/obrazovanje/predskolski-odgoj-i-obrazovanje/>

Grafikon 4: Broj djece u ustanovama ranog i predškolskog odgoja u Dubrovačko-neretvanskog županiji

Izvor: Sadržaj preuzet 20. 7. 2023. s <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/obrazovanje/predskolski-odgoj-i-obrazovanje/>

Prema provedenom istraživanju iz Državnog zavoda za statistiku u Dubrovačko-neretvanske županiji u pedagoškoj godini 2022./2023. otvoreno je svega 52 dječja vrtića, a samo jedna pravna osoba se bavi odgojem i obrazovanjem. Sveukupno dječje vrtiće pohađa 4907 djece od čega je 1090 djece do tri godine, 1991 djece od tri do 5 godina i 1826 djece od pet do sedam godina. Što se tiče zaposlenika u njih je sveukupno 859, od čega 554 njih su odgajatelji i učitelji, a samo 15 njih je zdravstveno osoblje.²⁰

3.4. Obiteljski odnosi

Na cijelom poluotoku Pelješcu pa tako i na području Orebića muškarac je bio glava obitelji (Maslek, 2022). Ukidanjem demokratske ideologije muškarci su postali glavna vojna snaga, a žene kućanice koje rađaju i brinu o djeci (Duda, 2015). Muškarac je uglavnom obavljao teže poslove i uzdržavao obitelj (Maslek, 2022). On je raspolagao s novcem koji bi on i žena zaradili. Za večerom bi se cijela obitelj okupila za stolom i blagovala. Nakon večere se planirao sljedeći dan. Muž je odlučivao tko će poći do centra mjesta kupiti potrepštine za kućanstvo. Svakom članu obitelji su se dijelile obveze koje treba obaviti sutradan (Sardelić, 2013). Žena je bila vezana za kuću, ali često je žena, kao i muškarac znala obavljati teže poslove (kopati masline, ići u polje, brinuti se oko vinove loze). Brinula se o djeci, prala je robu, kuhala, vodila ovce na pašu i slično. Žene u obitelji (majke, babe, sestre i tetke) bi se najviše brinule o djeci (Maslek, 2022). U svakoj obitelji bi bilo najmanje dvoje, a negdje i do petoro djece. Prikaz jedne orebičke obitelji opisuje stanovnica te kako je njen život kao dijete izgledao u obitelji. Ujutro bi se prvo probudio muž, a zatim djeca. Ljeti se trebalo ustati prije nego što je sunce izašlo kako bi se nahranile životinje jer bi bilo vruće za voditi ih na pašu po suncu. Muž se ujutro sprema za posao, a žena bi mu napravila marendu. Pozdravili bi se, a ona bi nastavila odrađivati kućanske poslove. Djeca do 15. godine su roditeljima pomagala oko svih kućanskih poslova osim kuhanja. (Sardelić, 2013).

Neki izvori govore o orebičkim roditeljima kao nemarnim roditeljima. Zbog nemarnih roditelja koji su djecu naučili pravilima ponašanja i manirima djeca su se često

²⁰ Sadržaj preuzet 23. 7. s <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58231>

ponašala nepristojno, bezobrazno i koristili bi razne besramne izraze i psovke, tukli se i nepristojno se ponašali na javnim površinama. To je bio veliki problem u Orebiću jer se takvo ponašanje djece odrazilo i na školski uspjeh, a to je dovelo do toga da su se neka djeca ispisala iz škole. Veliki zadatak je bio na učiteljima koji su nastojali popraviti takvo stanje i pomoći djeci (Fazinić, 2012).

Žena i muž su se istinski voljeli. Rijetko koji par se nije ženio iz ljubavi ili da postoji priča da je muž tukao ženu. Izbjegavalo se da muškarac i žena neoženjeni žive skupa. Dogodi li se da se žena porodi prije udaje, ali već ima muškarca koji će je oženiti društvo je ne bi osuđivati kao ženu koja ima nezakonitu djecu. Postoji priča kako je jedna žena rodila izvanbračnog sina i u prilogu 1 - Tekst o izvanbračnom djetetu se nalazi tekst koji je napisala stanovnica Orebića o toj obitelji. To se prije smatralo velikom sramotom (Maslek, 2022). Položaj izvanbračnog djeteta i majke u 20. stoljeću je bio iznimno težak. Izvanbračna djeca su se zbog stigmatizacije i zakona koji nisu išli u korist majci ni djetetu smatrala sramotom i manje vrijednima. Izvanbračnoj djeci je bilo onemogućeno uzeti očevo prezime ili dobiti njegovo nasljedstvo, a očeva strana obitelji bi ga se također odrekla (Željko, 2014). Dijete bi naslijedilo majčino prezime (Maslek, 2022). Ipak se 1914. i 1916. godine Austrijski građanski zakonik pobrinuo o poboljšanju statusa izvanbračnog djeteta. Zakonik je odredio da je otac dužan uzdržavati dijete ukoliko je u mogućnosti. Rijetkost je bilo roditi mrtvo dijete. Majka bi dojila svoje dijete, a ako bi imala problema s dojenjem unajmila bi babicu koja bi to činila za nju. Dijete se dojilo do njegove navršene godine, a nakon toga ga se hrani pomoću pribora za jelo. Djeca do treće godine su spavala u koljevci kraj majke i oca, a djeca od četvrte godine su spavala odvojeno to jest svatko je imao svoj krevet. Da bi zaspalo trebalo mu je pjevati uspavanke: „*Nini, nani, Zlatko mali*“ (Maslek, 2022: 21).

Za djecu su postojali različiti nazivi zavisno o njihovoj dobi. Dok dijete ne završi osnovnu školu zvalo se dijete, a dijete se još od miline zove drago moje. Podreslić je do 15 godine, mladićak do 18., a dok se ne oženi mladić. Kada muško dijete napuni osamnaest godina bio bi poslan u Ameriku ili Afriku da zarađuje novce i šalje ih svojoj obitelji. Djeca zovu mamu mati, a tatu otac. Poslušnost prema roditeljima nije bila upitna. Čak bi se djeca svojim roditeljima, bakama i djedovima obraćala s Vi iz poštovanja. Dođe li do svađe između roditelja i djece mogućnost je bila da dijete nakon

smrti roditelja neće dobiti zemlju tj. nasljeđe. Za nemirno dijete koje plače bi se reklo „zao/zla je“, a za mirno dijete ne plače „dobar/a je“. U prošlosti su se njegovale rodbinske veze. Obitelji su održavale dobre odnose sa rodbinom, kao i susjed sa susjedom. Pomagali su se u radosti, žalosti, za vrijeme velikih radova u polju, gradnji kuća i slično. Svađe su bile rijetke, uglavnom oko međa i vrtova. Događalo se da se zavade cijele obitelji radi mladića koji je ostavio djevojku iz druge obitelji. Nije bilo svađa oko mrginja to jest vrtova. Ako bi i došlo do svađa to bi se posvađale žene. Povod za svađu bi bio ako bi mladić iz jedne kuće ostavio žensku iz druge kuće (Maslek, 2022).

Sav obiteljski imetak smatrao se zajedničkim iz čega se vidi socijalistički utjecaj tadašnjeg političkog uređenja. Dobiju li djeca ikakve prihode ili sami steknu sve se smatra obiteljskom imovinom (Maslek, 2022).

Slobodno vrijeme djeca su provodila igrajući se. Gotovo da nije bilo razlike između muških i ženskih igara. Jedna igra koja se više isticala kao muška jest kada bi se dječaci gađali kamenjima što se zvalo batajun. Igrala se u dva tima koji su bili udaljeni jedan od drugoga dovoljno da se ne ozljede. Dječaci su ubijali ptice, a to je ujedno bila i obrana da ptice ne jedu murve (dud). Nogomet su igrali s loptom napravljenom od krpe i obučenom u čarapu i dobro sašivenom. Lopta nije mogla letjeti zrakom već je ostajala čvrsto na tlu. Djeca su se zabavljala na različite načine bez obzira što nisu imali mnogo igračaka. Izmišljali bi svoje igre. Često se ispred kuće moglo pronaći djecu kako igraju na cente. Centi su stari novac. Cilj igre je bilo baciti cenat što bliže zidu. Onaj igrač koji je svoj cenat bacio najbliže zidu bi uzeo svoj i protivnički cenat. Igralo ju je uglavnom po dvoje djece. Pretežito djevojčice su igrale igru koja se zvala na mindele, a mindel znači badem. Tri badema bi se poslagala jedan do drugoga, a četvrti na vrh. Cilj je bio s velikim bademom (u igri su ga zvali bataš) pogoditi ta četiri poslagana badema i pobjednik bi uzeo sve bademe. Još neke od igara su bile: baba i dide, na boje, ko se boji crne žene, moj spas, preskakanje lastike, gluhi telefon, trija s kamenčićima, pikule, kipovi, došla majka s kolodvora, lovica, boćanje, crna kraljica, žmurica, prematanje konopa s ruke na ruku (Sardelić, 2013). Djeca bi također i sami izrađivali svoje igračke. Znali bi od jasena napraviti zviždaljke. Kada bi pao mrak djeca su išli u lov na šišmiše ili kako su ih djeca zvala pola tić-pola miš. Lovili su ih

tako što bi na štap zavezali bijelu robu u koju se šišmiš trebao zapetljati. Penjanje na stabla je bila svakodnevna igra. Natjecali bi se tko će se više popeti i kome će glava viriti iznad krošnje stabla. Mjesto za igru nije bilo određeno, igrali bi se ispred kuće, brda, na moru, paši ili ulici. Pravo veselje za djecu u Orebići je bilo kada su braća Šegedin djeci donijeli pravu nogometnu loptu pa su se mogli igrati na pravome nogometnom igralištu. Svađe tijekom igre nisu bile rijetke. Kada bi došlo od svađe u igri dječaci bi se pohrvali i natjecali tko će koga prije baciti na zemlju (Sardelić, 2013).

Područje Orebića u kojemu su tada djeca odrastala smatralo se ruralnim područjem 20. stoljeća. U tom ruralnom području dijete u obitelji je predstavljalo radnu snagu. Ono je pomagalo roditeljima obavljati sve poslove koji su bili potrebni da bi se obitelj prehranila. Iako je obitelj tada bila čvrsto uporište za dijete nije samo ona imala utjecaj na njega. Razdoblje 20. stoljeća obilježavale su partije, zadruge i sociološke cjeline patrijarhalnog tipa koje su također imale utjecaj na dijete. Sav život djeteta odvijao se na području mjesta u kojemu živi. U ovakvoj tradicionalnoj ruralnoj zajednici kao što je Orebić šira obitelj i seoska sredina su činili socijalnu, biološku, kulturnu i emocionalnu funkciju. Različiti autori različito percipiraju položaj djeteta u tome ruralnom području. Neki smatraju da se ono smatralo obiteljskim blagom, a neki da se ono samo iskorištavalo kao radna snaga (Pintar, 2019).

4. ODGOJ I OBRAZOVANJE U OREBIĆU

Početak 20. stoljeća se pogled na dijete ubrzano mijenjao najviše zbog uspostavljanja dječjih zabavišta i škola. Predškolska djelatnost se tek u 20. počela razvijati na području Hrvatske.

1920. je donesen Zakon o narodnim školama prema kojem se na dječja zabavišta gledalo kao na narodne škole. U početku su dječja zabavišta djelovala u sklopu osnovnih škola što je bio slučaj i u Orebiću. Zabavišta su djelovala prema pedagoškim načelima Fridricha Fröbela i bez prihvaćanja novih pedagoških koncepcija. Između 1. i 2. svjetskog rata dolazi do donošenja sve više zakona kojima se odredilo stručno zanimanje zabavlje tj. odgajatelja/ice. Tri godine prije početka djelovanja Dječjeg vrtića Orebić tj. 1983. su propisane Osnove programa rada s djecom predškolskog uzrasta što se smatralo napretkom naspram prijašnjih programa (Mendeš, 2018). Osnove programa rada s djecom predškolskog uzrasta su propisivale smjernice minimalnog rada s trogodišnjom i predškolskom djecom, osnove rada u igraonici i program odmora i rekreacije (Mendeš, 2020). Obrazovanje zabavlja (odgajateljica) se provodilo u svjetovnim učiteljskim školama. Kako bi stekle zvanje zabavlja mogle su položiti ispit ili završiti tečaj u učiteljskim školama. Zabavišta su postala dječji vrtići nakon 1970. kada su se započeli otvarati pedagoški centri i pažnja se usmjerila na povezivanje stručno-znanstvenih spoznaja s odgajateljskom praksom (Mendeš, 2018). Odgajateljice su provodile svoju praksu u neodgovarajućim uvjetima što je dovelo do zatvaranja vrtića. Zbog upornosti odgajateljica i pomoći Općine Orebić dječji vrtić se odijelio od škole i započeo sa svojim radom kao samostalna ustanova 1986. godine. U nastavku rada će se detaljnije opisati djelovanje vrtića i škole.

4.1. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Orebiću

Predškolska ustanova Dječji vrtić Orebić je uz Osnovnu školu Orebić ustanova koja omogućuje odgojno-obrazovni rad djeci u mjestu Orebić.

Dječji vrtić Orebić prvi put je počeo djelovati u Orebiću 1986. u sklopu Osnovne škole Orebić. Materijalni uvjeti nisu bili najbolji jer su dvije učionice koje su namijenjene djeci školskog uzrasta opremljene za djecu predškolski uzrast i činile su sobu dnevni boravak. Djeca su bila podijeljena u dvije odgojno-obrazovne skupine i sa svakom skupinom je radila po jedna odgajateljica. Te dvije odgojno-obrazovne skupine imale su skraćeni boravak u trajanju od šest sati. Zatim se predškolska djelatnost odvijala u samo jednoj učionici opremljenoj za predškolski uzrast u jutarnjoj (od šesti i trideset do dvanaest i trideset) i popodnevnoj (od devet i trideset do petnaest i trideset) smjeni. Zbog nedostatka prostora za osnovnoškolsku djecu 50 djece rane i predškolske dobi su iz dvije odgojno-obrazovne skupine s dvije odgajateljice boravili u jednoj školskoj učionici i to samo u poslijepodnevnim satima.²¹

1991. odlukom Osnovne škole Orebić su obje odgojno-obrazovne skupine ukinute zbog nedostatka prostora za djecu koja pohađaju osnovnu školu. Od rujna iste godine Dječji vrtić Orebić više nije postojao. Od ukidanja pa naredne dvije godine škola je organizirala pohađanje predškole. Osigurana je minimalna satnice za djecu prije polaska u školu. Godinu dana prije nego bi djeca krenula u školu pohađala bi 2 mjeseca godišnje, tri sata dnevno u poslijepodnevnim satima. Rad se odvijao s jednim odgajateljem na 35 djece u školskoj učionici.²² Odgajateljice u Orebiću su postale nezadovoljne uvjetima u kojima Orebićka djeca odrastaju za razliku od one djece u razvijenijim mjestima. Pokrenule su peticiju i počele prikupljati potpise sumješтана kako bi se otvorio Dječji vrtić Orebić. Nakon uspješno prikupljenih 470 potpisa uspjele su dokazati kolika je potreba za otvaranjem dječjeg vrtića. Mjesna zajednica Orebića je tada bila dio Općine Korčula koja nije pomogla kako bi se riješilo pitanje otvaranja dječjeg vrtića u Orebiću.²³ Sve dok se nije osnovala Općina Orebić nije postojala zainteresiranost Općine Korčula za otvaranjem dječjeg vrtića u Orebiću.

²¹ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

²² Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

²³ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

Općina Orebić se osnovala 1993. i tadašnja vlast je uvidjela potrebu za institucionalni odgoj djece rane i predškolske dobi. Općina Orebić je osigurala minimalne uvjete za početak rada vrtića u Orebiću. Dječji vrtić Orebić ponovno je počeo djelovati kada mu se dodijelila zgrada bivšeg odmarališta u Orebiću. Općina je također omogućila novčana sredstva za sve građevinske radove potrebne da bi se zgrada adaptirala, ali i za opremu unutar vrtića. Pod tim se podrazumijeva namještaj, didaktička sredstva i slično. Osim financijskih sredstava iz Općine sredstva su se prikupljala humanitarnim akcijama. Općina Orebić je bila od velike pomoći i podrška tijekom procesa otvaranja dječjeg vrtića.²⁴ Tijekom procesa adaptacije dječjeg vrtića i njegovog materijalnog opremanja provedena je anketa da bi se doznalo koliko je roditelja zainteresirano za upisivanje djece u vrtić. Anketa je bila potrebna kako bi se zgrada mogla adekvatno opremiti prema broju i dobi djece. Rezultati ankete su pokazali da bi u vrtiću boravilo 60 djece. Odgajateljice su vršile pripremu prostora. Pod tim se podrazumijevalo čišćenje te estetsko i pedagoško prilagođavanje prostora. U samoj adaptaciji zgrade i prikupljanju didaktičkog materija uz Općinu Orebić pomogli su, roditelji i humanitarne organizacije. Uz kupnje različitih didaktičkih materijala odgajateljice su zajedno s djecom izrađivale poticaje koji su se koristili u odgojno – obrazovnom radu. Na slici 5 su prikazani ti poticaji.

²⁴ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

Slika 5 : Izradeni poticaji

Izvor: Arhiva Dječjeg vrtića Orebić

Dječji vrtić Orebić je službeno počeo djelovati u adaptiranoj zgradi 6. 12. 1993. (Slika 6). Započeo je rad s dvije odgojno – obrazovne skupine. Radno vrijeme vrtića je bilo od 6:35 do 13:35 sati za obje odgojno-obrazovne skupine. Kako bi se odgajateljice prilagodile roditeljima koji su radili i bilo im je potrebno da dijete duže boravi u vrtiću, ostajale su i do sat vremena duže dok roditelji ne bi došli po djecu. Uz odgoj i obrazovanje jedno od dječjih prava je pravo na zdravstveno-higijensku zaštitu. Zato je trebalo osigurati dovoljan broj zaposlenika koji će održavati zdravstveno-higijenske uvjete dječjeg vrtića. Općina Orebić je Dječjem vrtiću Orebić dodijelila svoju zaposlenicu koja će u popodnevним satima čistiti prostor dječjeg vrtića. Jedna od neriješenih potreba je bila uvesti organiziranu prehranu u vrtiću jer su uz odgoj i obrazovanje djece odgajateljice pripremale napitke za djecu. Iste godine u Vignju je

otvorena odgojno-obrazovna jedinica koja je djelovala pod ustrojstvom Osnovne škole Korčula i odgojno-obrazovna jedinica u Trpnju koja je bila pod ustrojstvom Dječjih vrtića Dubrovnik. U planu Općine Orebić je bilo otvoriti i odgojno-obrazovnu jedinicu u Potomju koja bi bila u sastavnom dijelu Mreže dječjih vrtića na području Općine Orebić to jest odgojno-obrazovnu jedinicu u Potomju bi bila pod ustrojstvom Dječjeg vrtića Orebić.

Slika 6: Otvaranje Dječjeg vrtića Orebić

Izvor: Sadržaj preuzet 14. 5. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

1994. se uspješno riješio problem s prehranom Dječjeg vrtića Orebić kada se uvodi organizirana prehrana za djecu, također uz podršku Općine Orebić. Iste godine se plan otvaranja odgojno-obrazovne jedinice u Potomju proveo u djelo.²⁵

Zbog osiguravanja bolje suradnje, izmjene znanja i stručnog usavršavanja pojavila se potreba za jedinstvenom organizacijom odgojno-obrazovnog rada na području Općine Orebić. Cilj je bio ujediniti djelovanje svih odgojno-obrazovnih jedinica koje se nalaze

²⁵ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

u Trpnju, Orebiću, Vignju i Potomju. Općinsko vijeća Općine Orebić 3. 11. 1995. donijelo je odluku o osnivanju Predškolske ustanove Dječji vrtić Orebić pod kojim bi se ujedinile odgojno-obrazovnih jedinice u Trpnju, Orebiću, Vignju i Potomju . Da bi se sve odgojno-obrazovne jedinice ujedinile trebao se izvršiti postupak registracije vrtića kao samostalne ustanove koji se vrlo brzo završio, već 22. 1. 1996. Registriran je i osamostaljen na Trgovačkom sudu u Splitu. Od tada se službeno zove Predškolska ustanova Dječji vrtić Orebić. U svome sastavu ima ustrojbene jedinice u Orebiću, Vignju, Potomju i Trpnju. U odgojno-obrazovnoj jedinici u Orebiću su tada djelovale dvije odgojno-obrazovne skupine čije je program bio u trajanju od šest sati. Aktivna je bila jedna odgojno-obrazovna skupina za djeca u dobi od šest godina i jedna odgojno-obrazovna skupina za djecu u dobi od četiri do pet godina. U Vignju je djelovala jedna odgojno obrazovna skupina za djecu od četiri do šest godina u trajanju od šest sati. U Potomju je djelovala jedna odgojno obrazovna skupina za djecu od četiri do šest godina u trajanju od šest sati. U odgojno-obrazovnoj jedinici u Trpnju je djelovala jedna odgojno obrazovna skupina za djecu od četiri do šest godina u trajanju od šest sati.

1996. godina za Predškolsku ustanovu Dječjeg vrtića Orebić je bila izuzetno važna godina jer se u odgojno-obrazovnoj jedinici u Orebiću otvorila mlađa odgojno-obrazovna skupina produženog boravka (djeca u dobi od jedne do dvije godine) od devet sati. Otvorena je zbog potrebe i interesa roditelja, a jedini način da bi se djeca primila u vrtić je bio da se otvori nova odgojno-obrazovne skupina. Iste godine odgojno-obrazovna jedinica u Orebiću je dobila računovodstveno-knjigovodstvenu službu s jednom stručnom djelatnicom. Zbog izuzetnog napretka i rasta vrtića Općina Orebić je primijetila potrebu za opremanje kuhinje i praonice rublja. Time se otvorilo još radnih mjesta za kuharice i čistačice. Veliki pothvat iste godine je bilo otvaranje odgojno-obrazovne skupine djece rane dobi zbog povećanja broja djece i zainteresiranih roditelja. Zgrada odgojno-obrazovne jedinici u Orebiću se trebala prilagoditi i osigurati zadovoljavajuće uvjete za prihvata djece kako bi bila sigurna. Sanacija krova je bila od iznimne važnosti, a za to je Općina Orebić osigurala sredstva. Nabavljeni su materijali i didaktička sredstva za opremanje odgojno-obrazovne skupine. Odgojno-obrazovna skupine djece rane dobi je radila od 6:30 do 15:30 prema

potrebi roditelja. Zaposlene su još dvije odgajateljice. Uz otvorenje odgojno-obrazovne skupine djece rane dobi uvedena je i kuhinja. Za devetosatni program uz ručak su bila još tri popratna obroka. Oni roditelji kojima nije bio potreban devetosatni program mogli su se odlučiti za šestosatni.²⁶ Orebić je mjesto turistički orijentirano i većina roditelja intenzivno i više sati radi ljeti. Vrtić je tu bio za roditelje i prilagodio radno vrijeme prema potrebi roditelja za srpanj i kolovoz.

1997. se Općina Trpanj izdvojila iz Općine Orebić, ali je dogovorom ipak odgojno-obrazovna jedinica Trpanj ostala dio ustrojbene jedinice Predškolske ustanove Dječji vrtić Orebić. Iste godine u odgojno-obrazovnoj jedinici u Orebiću su stvoreni uvjeti za otvaranje samostalne kuhinje. Djeci su bila omogućena tri obroka dnevno. Roditelji su imali priliku odlučiti između devetosatnog i šestosatnog boravka koji je vrtić nudio. Iste godine prije početka zime i hladnijeg vremena trebali su se osigurati materijalni uvjeti kako bi djeca zimi imala ugodan boravak i osigurane odgovarajuće uvjete. Općina Orebić je izdvojila novčana sredstva kako bi nabavila klima uređaje za sve odgojno-obrazovne skupine u odgojno-obrazovnoj jedinici u Orebiću.²⁷

1998. odgojno-obrazovnoj jedinica u Orebiću je opremljen računalima, fotokopirnim aparatom te je osigurano i opremljeno igralište. Zbog dječje sigurnosti i blizine ceste bilo je važno dječje igralište ograditi. Kao što je bitno osigurati poticajan unutarnji prostor bitno je osigurati i poticajni vanjski prostor vrtića. Nabavljena su sredstva i sprave za igru na vanjskom prostoru za aktivnosti djece vani. Na organiziranim „Maškaranim balima za djecu“ prikupljala se lutrija od koje su se kasnije kupili fotokopirni aparati. Kupljena je i ostala računalna oprema kojom je omogućeno praćenje najmodernijih pedagoško-psiholoških dostignuća.²⁸

1999. zbog povećanja interesa za upis djece u odgojno-obrazovne skupine djece rane dobi bilo je potrebno otvoriti još jednu odgojno-obrazovnu skupinu u dobi od dvije do tri godine. U prizemlju zgrade se otvorila jedna odgojno-obrazovnu skupinu za djecu

²⁶ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

²⁷ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

²⁸ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

od 1 do 2 godine i još jedna odgojno-obrazovna skupina za djecu od 2 do 3 godine s radnim vremenom od 6:30 do 15:30. Mogućnost spajanja dviju odgojno-obrazovnih skupina (jedna odgojno-obrazovne skupina djece od 1 do 2 godine i jedna odgojno-obrazovne skupina djece od 2 do 3 godine) u jednu omogućeno je zbog manjeg broja upisane djece. Bilo je potrebno dodatno materijalno opremiti prostoriju (krevetići i pedagoški prilagođen didaktički materijali prema uzrastu djece).²⁹

2002. godine je došlo do potrebe preuređenja odgojno-obrazovnoj jedinici u Orebiću. Zgrada i oprema unutar zgrade je zastarjela i trebalo se uhvatiti u korak s vremenom. Zbog odlične suradnje i odnosa Predškolske ustanove Dječji vrtić Orebić s lokalnom zajednicom uspjeli su prikupiti donaciju pomoću koje su obnovili zgradu odgojno-obrazovne jedinice u Orebiću. Uz lokalnu zajednicu je i P. U. Dječji vrtić Orebić osigurao potrebna sredstva. Zgrada odgojno-obrazovne jedinice u Orebiću je opremljen novim namještajem, a na pod je postavljen laminat.³⁰

U odgojno-obrazovnoj jedinici u Orebiću je nedostajao kućni majstor koji bi bio zadužen za održavanje vrtića. 2004. su vojnici došli na civilno služenje vojnog roka u Orebić koji su pomogli bojati zidove, uređivati okoliš, sklapati namještaj i slično. Prije toga su sve te poslove obavljale odgajateljice, ali i roditelji. Uz pomoć donacije računala otvorila se kompjutorska igraonica gdje su djeca stjecala osnovna kompjutorska znanja.³¹

2005. je P. U. Dječji vrtić Orebić započeo suradnju sa školom stranih jezika „Pro futura“. Od tada se redovno provodi program učenja engleskog jezika u svim odgojno-obrazovnim jedinicama koji je prilagođeno predškolskom uzrastu.³²

²⁹ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

³⁰ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

³¹ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

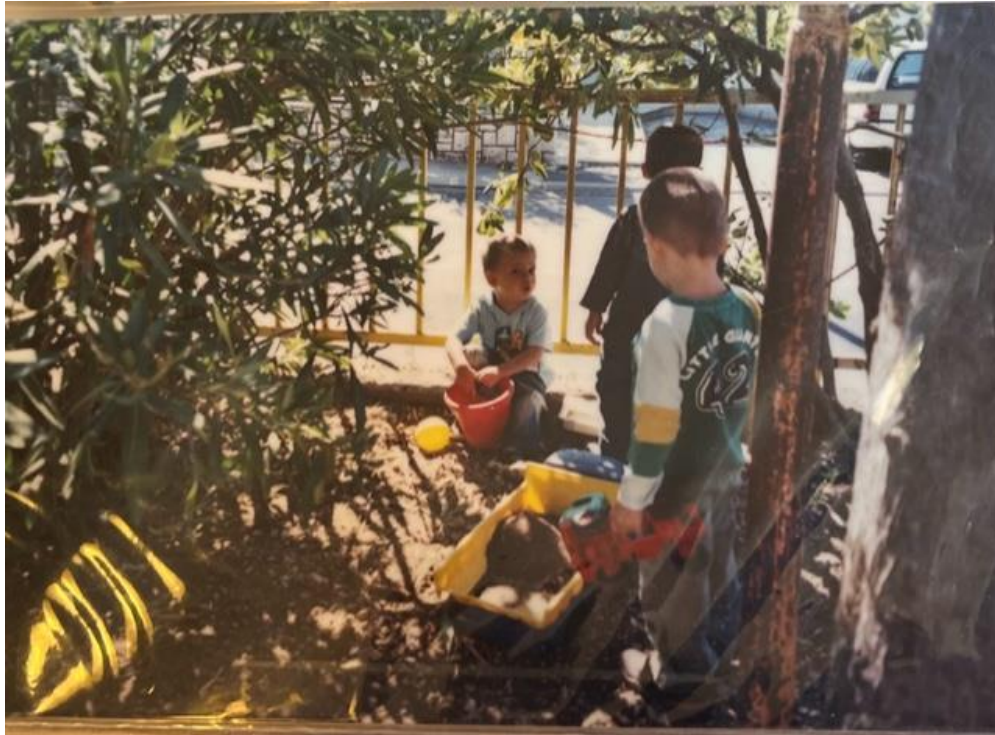
³² Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

2008. godine je bila potrebna adaptacija zgrade odgojno-obrazovne jedinice u Orebiću kako bi bila funkcionalno, estetski i sigurna za boravak djece. Osnovna škola Orebić je ustupila prostor djeci koja pohađaju vrtić dok traje adaptacija zgrade.³³

Kada je 2011. došlo do povećanog broja upisane djece u odgojno-obrazovnu jedinicu u Orebiću smještajni kapacitet nije bio u mogućnosti primiti svu upisanu djecu. Odlučeno je da će se u funkciju staviti posljednja etaža zgrade koja do tada nikada nije bila u funkciji. Bilo je potrebo uložiti mnogo financijskih sredstava za njenu adaptaciju. Na kraju ni to nije bilo dovoljno da bi se upisala sva djeca, već je njih 20 ostalo neupisano. 2012. je do kraja adaptirana zadnje etaža. Vrtić je dobio novu fasadu, toplinsku izolaciju i nove otvore. Suteran za predškolce je osvježen. Dobili su veće otvore i neovisan izlaz u dvorište. Za najmlađi uzrast osigurana je terasa i dvostruko veći prostor. Na slici 5 je vidljivo kako djeca iskorištavaju vanjski prostor za igru. Izgrađen je ured za individualne razgovore s roditeljima, ali i za rad sa stručnim suradnicima. Službeno je 136 djece ponovno mogla ući u zgradu vrtića 2013. godine. Djeca su za igru na otvorenom dobila još jedno igralište jer jedno igralište nije bio dovoljno za 136 djece (slika 7).

³³ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

Slika 7: Dječja igra na vanjskom prostoru

Izvor: Arhiva Dječjeg vrtića Orebić

Od 2013. P. U. Dječji vrtić Orebić se rado uključuje i organizira razne predstave, natjecanja i zabave kako bi se poticali zdravi oblici življenja i poticanje socijalnog razvoja. Djeca su se cijelu akademsku godinu pripremala za olimpijadu. Natječu se u atletskim disciplinama i nogometu. Djeci je to iznimni doživljaj jer u cjelodnevnom aranžmanu putuju busom, druže se i sudjeluju na Olimpijadi. Ponekad se organizira i posjet prijateljskom vrtiću u kojem se organizira ručak, a na taj način se jača suradnja i prijateljstvo između vrtića. Na kraju dana pri povratku djece roditelji organiziraju doček djece ispred vrtića. Sve se završava u sportskom i slavljeničkom ozračju.³⁴ 2013. se počela njegovati tradicija da na dan Sv. Nikole koji je ujedno i dan dječjeg vrtića odgajateljice pripremaju kazališne predstave za djecu. Priredba i rad na predstavama pomaže timskom osnaživanju. Uz predstave svake godine se organiziraju „Dječji maškarani bali“. Svaka odgojno-obrazovna skupina odluči temu u koju će se maskirati i zajedno s roditeljima izrađuju kostime. Slika 8 prikazuje održavanje jedne od

³⁴ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

mnogobrojnih priredbi u organizaciji Dječjeg vrtića Orebić. Odgajateljice u vrtiću izrazito brinu za njegovanjem kulture i povijesne baštine Orebića. Na toj priredbi su djeca izvela Kapetanski ples i bila su obučena u narodnu nošnju (Slika 8).³⁵

Slika 8: Priredba u Dječjem vrtiću Orebić

Izvor: Arhiva Dječjeg vrtića Orebić

Zbog udaljenog geografskog položaja Orebića bilo je teško pronaći stručne suradnike koji su bili voljni putovati do Orebića. Zbog toga je P. U. Dječji vrtić Orebić propuštao pomoć stručnih suradnika. Veliki pomak je napokon dogodio 2014. godine kada su djeca dobila stručnu službu (logopeda i psihologa). Djeci kojoj je to potrebno je od iznimne važnosti osigurati rad sa stručnim suradnicima.³⁶

P. U. Dječji vrtić Orebić se 2023. godine nalazi na istoj adresi kao i 1993. godine. Od dvije odgojno-obrazovne skupine koje su bile aktivne 1993. danas ima čak 10 odgojno-obrazovnih skupina. Ima i pet podružnica: Orebić, Potomje, Viganj, Trpanj i Janjina. Da bi zadovoljio potrebe predškolskog odgoja, naobrazbe i skrbi djece dječji vrtić je

³⁵ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

³⁶ Sadržaj preuzet 1. 4. s https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

organizirao svoj rad u 5 odgojno-obrazovnih skupina produženog i 5 odgojno-obrazovnih skupina skraćenog boravka. U Predškolskoj ustanovi Dječji vrtić Orebić objedinjen je rani i predškolski odgoj i obrazovanje u jednu ustanovu u kojoj su djeca sigurnu i imaju mjesto na kojem će učiti i razvijati se uz podršku stručnog tima. Danas je aktivna suradnja s roditeljima i širom zajednicom koja je upoznata s djelovanjem vrtića i pomažu pri podizanju kvalitete rada vrtića. U posljednjih 30 godina dječji vrtić je iznimno napredovao. Povećao je svoj stručni tim koji čine logoped i psiholog. Odgajatelji se neprekidno usavršavaju, razvijaju svoju autonomnost i odgovornost. Prate napredak pedagoške znanosti i usklađuju svoju praksu novom dobu. Projekti koje vrtić provodi su predstavljeni na općinskoj, županijskoj i državnoj razini. Poteškoća s kojom se dosta vrtića na razini Republike Hrvatske bori, a među njima je i dječji vrtić Orebić jesu materijalni uvjeti.

Tablica 2: Statistički podaci o predškolskoj ustanovi Dječji vrtić Orebić (1993.- 2013.)

STATISTIČKI PODACI O PREDŠKOLSKOJ USTANOVI DJEČJI VRTIĆ OREBIĆ (1993.- 2013.)															
godina	br. odgojno-obrazovne skupina		ukupno odgojno-obrazovne skupina	Broj odgojno-obrazovne skupina prema mjestu pohađanja vrtića					Broj djece prema mjestu pohađanja vrtića					ukupno djece	Ukupno djelatnika
	četosotana	devetosatna		OREBIĆ	VIGANJ	POTOMJE	TRPANJ	JANJINA	OREBIĆ	VIGANJ	POTOMJE	TRPANJ	JANJINA		
1 1993-94	2	0	2	2					56					56	2
2 1994-95	2	0	2	2					58					58	2
3 1995-96	2	0	2	2					62					62	2
4 1996-97	3	3	6	3	1	1	1		74	12	20	18		124	11,5
5 1997-98	3	3	7	4	1	1	1		84	15	25	18		142	14
6 1998-99	3	4	7	4	1	1	1		89	21	12	20		142	14
7 1999-00	5	2	7	4	1	1	1		71	17	20	24		132	14
8 2000-01	5	2	7	4	1	1	1		87	17	24	25		153	14
9 2001-02	4	3	7	4	1	1	1		84	16	18	23		141	15
10 2002-03	4	3	7	4	1	1	1		87	17	24	25		153	14
11 2003-04	4	3	7	4	1	1	1		94	12	26	17		149	15

12	2004-05	4	3	7	4	1	1	1	94	12	18	24	148	15
13	2005-06	4	3	7	4	1	1	1	95	15	18	20	148	15
14	2006-07	4	3	7	4	1	1	1	96	20	22	24	162	16,5
15	2007-08	4	3	7	4	1	1	1	93	15	20	19	147	18,5
16	2008-09	5	3	7	4	1	1	1	82	16	18	16	142	21
17	2009-10	5	4	9	5	1	1	1	95	13	22	16	158	18,5
18	2010-11	5	4	9	5	1	1	1	107	18	19	14	176	18,5
19	2011-12	5	4	9	5	1	1	1	109	10	17	12	164	18,5
20	2012-13	5	5	10	6	1	1	1	140	12	20	16	202	21,5

Izvor: https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/images/Prica_o_nastanku_i_razvoju_PU_Djecji_vrtic_Orebic2014.doc

Tablica 2 prikazuje broj djece koji su pohađali vrtić u razdoblju od 1993. pa sve do 2013. Iz tablice se uviđa kako je iz godine u godinu broj djece rastao. O djeci se 2013. brinulo 22 odgajatelja i uz njih su bili stručni suradnici: logoped i psiholog. Dok danas u pedagoškoj godini 2022./2023. djecu odgaja 14 odgajateljica i uz njih jedna psihologinja, jedna zdravstvena djelatnica, a jedna logopedinja je vanjska suradnica s Dječjim vrtićem Orebić.³⁷

Prema izvorima u pedagoškoj godini 2022./2023. P. U. Dječji vrtić Orebić pohađa 183 djece raspodijeljenih u 10 odgojno-obrazovnih skupina. 33 djece je rane dobi, a 150 djece je predškolske dobi. Dječji vrtić Orebić nudi redovne devetosatne programe za djecu rane dobi i predškolske dobi, a pet i pol satni programi su namijenjeni djeci predškolske dobi. Uz redovne programe djeca imaju mogućnost obogaćenih programa koji uključuju: kraći sportski program, kraći program engleskog jezika, program za darovite, ekologija i održivi razvoj, program za djecu s teškoćama, kreativni umjetnički likovni program, program predškole. Ostali programi koji se nude su UNICEF – Rastimo zajedno i Child Assault Prevention (CAP) program.

³⁷ Sadržaj preuzet 10. 5. s <https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/dokumenti>

Tablica 3: Broj djece po odgojno-obrazovnim skupinama u Dječjem vrtiću Orebić 2022./2023.

Broj	Objekt	Odgojno-obrazovna skupina	Trajanje programa	Broj djece
1	Orebić	Odgojno obrazovna skupina djece od treće do sedme godine	9 sati	10
2	Orebić	Odgojno obrazovna skupina djece od treće do sedme godine	9 sati	8
3	Orebić	Odgojno obrazovna skupina djece od treće do sedme godine	9 sati	15
4	Orebić	Odgojno obrazovna skupina djece od treće do sedme godina	9 sati	19
5	Orebić	Odgojno obrazovna skupina djece od četvrte do pete godine	9 sati	20
6	Orebić	Odgojno obrazovna skupina djece od pete do sedme godina	9 sati	25

7	Orebić	Odgojno obrazovna skupina djece od pete do sedme godina	9 sati	24
8	Potomje	Odgojno obrazovna skupina djece od treće do sedme godina	9 sati	24
9	Trpanj	Odgojno obrazovna skupina djece od treće do sedme godina	5.5 sati	15
10	Janjina	Odgojno obrazovna skupina djece od treće do sedme godina	5.5 sati	14
11	Viganj	Odgojno obrazovna skupina djece od treće do sedme godina	5.5 sati	8
Ukupno	11	5	2 vrste trajanja programa	183

Izvor: Sadržaj preuzet 18. 5. s <https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/dokumenti>

Iz tablice 3 se može iščitati da se u pedagošku godinu 2022./2023. upisalo 41 dijete. Zbog povećanog broja upisane djece rane dobi otvorena je još jedna odgojno-obrazovne skupina djece rane dobi (od jedne do tri godine). Zbog toga se javljaju prostorni problemi. Potrebno je osigurati primjeren prostorne uvjete u kojima djeca rane dobi mogu boraviti.

Tablica 4: Raspored djelatnika u pedagoškoj godini 2022./2023. po odgojno obrazovnim jedinicama Predškolske ustanove Dječjeg vrtića Orebić

	DJEČJI VRTIĆ OREBIĆ	ODGOJNO-OBRAZOVNA JEDINICA VIGANJ	ODGOJNO-OBRAZOVNA JEDINICA POTOMJE	ODGOJNO-OBRAZOVNA JEDINICA TRPANJ	ODGOJNO-OBRAZOVNA JEDINICA JANJINA
Ravnateljica	1				
Psihologinja	1				
Odgojitelji/ce	14	1	2	1	1
Voditelj računovodstva	1				
Tajnik/ca	1				
Voditeljica kuhinje	1		1		
Pomoćna kuharica	1				
PomoćnicaPralja, švelja servirka spremačica Pralja Švelja	3	0,5	0,5	1	
Kućni majstor	1				
Zdravstvena voditeljica	0,25				
UKUPNO	25	2	4	2	1

Izvor: Sadržaj preuzet 17. 5. s <https://www.pu-djecji-vrtic-orebic.hr/dokumenti>

Prema tablici 4 sveukupno je u pedagoškoj godini 2022./2023. zaposleno 19 odgajateljica od čega ih 14 radi u P. U. Dječjem vrtiću Orebić. Dnevni raspored odgajateljice se odnosi na šestosatni neposredan boravak u vrtiću. Od toga pet i pol sati provodi u radu s djecom i još pola sata dnevnog odmora. Jedan i pol sat se provodi planiranje i vrednovanje rada, priprema prostora poticaja, suradnja s roditeljima i poslovi stručnog usavršavanja. Ostalih pola sata odnosi se na ostale poslove. Radno vrijeme je fleksibilno i u skladu s potrebama roditelja. Ostali zaposlenici su ravnateljica, psihologinja, voditeljica računovodstva, tajnica, voditeljica kuhinje, pomoćna kuharica i tri pomoćne čistačice. Za razliku od prošle pedagoške godine

2021./2022. zaposlen je kućni majstor i tajnica. Stručni tim se sastoji od psihologa i pedagoga uz koje se poboljšava kvaliteta vrtića. Za materijalno opremanje vrtića potrebna su sredstva financiranja. Izvori financiranja će biti: roditelji, proračunska sredstva Općina Orebić, Trpanj i Janjina, donacije i sredstva Državnog proračuna za predškolu i djecu s teškoćama u razvoju, sredstva Europske unije i sredstva iz socijalnih programa Općina Orebić, Trpanj i Janjina. Iako je minimum materijalnih uvjeta zadovoljen teži se još kvalitetnije radu. To će se postići ulaganjem u izradu kvalitetnije web stranice vrtića, različitim edukacijama i polaganjem ispita za pružanje prve pomoći, osiguravanje redovnog liječničkog pregleda, nabavkom novih stolova i stolica, nabavka sportske opreme i sl. U samom odgojno-obrazovnom radu se teži kvalitetnom životu vrtića, prostorno-materijalnom okruženju i komunikaciji među svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa. Nastoji se poticati integrirani pristup kurikulumu i rad na projektima

Razvoj vrtića je bio težak i zahtijevan proces, ali vrlo uspješan jer danas djeca imaju sve potrebne uvjete za život u vrtiću koji će ih pripremiti za slijedeći stadij obrazovanja, a to je osnovna škola.

4.2. Osnovnoškolsko obrazovanje u Orebiću

Nakon ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja djeca su spremna nastaviti odgoj i obrazovanje u osnovnoj školi koja se kroz 20. stoljeće formirala i razvijala na području Orebića.

Da bi se shvatio kontekst i prilike u kojima se razvijalo školstvo na Pelješcu u radu će se ukratko osvrnuti na politička i društvena događanja u 19. stoljeće koja su bila povod razvitku i otvaranju škola u 20 stoljeću. Otpor prema talijanskoj i austrijskoj kulturi je jačao sredinom 19. stoljeća. Austrijska centralizirana politika je štetila gospodarskom i kulturnom razvoju. Na Korčuli i u Orebiću, posjet Ljudevita Gaja i Antuna Mažuranića 1841., je probudio narodnu svijest i jedinstvo. Postojali su zabilježeni spisi kojima Orebićani izjavljuju prisustvo osjećaja hrvatske narodnosti i shvaćanje materinjeg jezika. Jačanjem i povezivanjem jedinica austrijske vlasti unutar

dubrovačkog poglavarstva Orebić je postao središte pelješke vlasti i uz Trstenicu dobio zapadni dio Pelješca. Centralizacijom civilne vlasti u Orebiću (sudstvo, zdravstvo, carina, vojska i slično.) i posredovanjem većeg broja ljudi u tim institucijama, ali i u školstvu, od strane austrijske vlasti, dolazi do jačanje političkog života među širim slojevima društva. Narodna stranka je jačala u svim redovima pučanstva. Započela je borba za uvođenje slavenskog jezika. U Orebiću se raspravljalo o korištenju talijanskog ili slavenskog jezika. Talijanski jezik se nametao u svim prosvjetnim i javnim ustanovama. Tako se u korčulanskoj nižoj gimnaziji do 1872. hrvatski jezik učio kao predmet tj. nije bio glavni jezik na kojemu se sporazumijevalo i na kojemu se održavala nastava. U Hrvatskim građanskim školama također se vodila rasprava o trirazrednoj i dvorazrednoj nastavi. To je dovelo do rascijepa u društvu na Korčuli, ali i u pelješkim naseljima. Kako je preporod rastao i sve snage su bile uprte u kulturno-prosvjetne borbe, održavanje mjesne uprave i političke prevlasti zanemarivali su se društveno – ekonomski važni problemi. Nakon što je austro-ugarska mornarica ostvarila pobjedu nad talijanskom mornaricom započele su promjene na području Orebića. U Orebiću se izgradilo brodogradilište što je potaknulo izgradnju pomorske srednje škole. Početkom 19. stoljeća u Orebiću je kapetan dum Vicko Belatin držao školu u svojoj obiteljskoj kući, a kasnije. 1833., je osnovana elementarna Pučka škola u Orebiću. Pohađanje Pučke škole nije bilo obavezno, bez obzira na to upisalo se 100% djece što nije bio slučaj nigdje u Dalmaciji. Pelješčani su napuštali nerazvijene grane privrede kao što su na primjer zemljoradnja, ribarstvo i slično (Fazinić, 2012). Fokusirali su se na razvoj trgovine, plovidbu i suradnju s drugim svjetskim lukama. Krajem 19. stoljeća Orebiću su pripomogli rodoljubi, to su bile ugledne orebičke obitelji na primjer Mimbeli, koji su ulagali svoj novac za napredak Orebića. Ti ljudi su bili jedni među obrazovanijima na poluotoku i oni su htjeli omogućiti i drugima kulturno uzdizanje. Plod tih privatnih donacija je bilo jačanje i književno obrazovanje stanovništva. Nadžupnik Mato Štuk je uvodio hrvatski jezik u javne natpise, ali i pisao pjesme sa slavenskom mišlju. Ne smiju se zaboraviti knjižnice starih peljeških kapetana koje su imale zavidnu zbirku književnih djela. To je bio dokaz da su ljudi tada znali čitati i prepisivati stara djela hrvatske književnosti. Tada je Orebić uz osnovnu dobio i srednju osnovnu školu. Na žalost vlast nije razumjela važnost i značaj Srednje pomorske škole koja se zatvorila. Uz otvaranje škola težilo se otvaranju

čitaonica. Najstarija u Orebiću je bila čitaonica „Gabinetto di lettura“. Zanimljivo je spomenuti dok se u Orebiću zatvorila srednja škola, Korčula je otvarala sve više osnovnih i srednjih škola, a bitno je za spomenuti da su 1870. otvorili i Dječje zabavište (Fazinić, 2012). Početkom 20. stoljeća se pojavila potreba za osnivanjem osnovnih škola zbog povećanja broja stanovništva koje je bilo nepismeno. Prve osnovne škole koje su osnovane početkom 20. stoljeća su isključivo bile za učenike, a kasnije mješovite to jest za učenike i učenice. Otvaranje škola je bio dugotrajan proces. Dok svi dokumenti nisu bili odobreni i ispunjeni kriteriji škola se ne bi otvorila. Vodila se evidencija o brojnom stanju djece koja pohađaju školu. Škola nije raspolagala velikim novčanim sredstvima zbog čega je štedjela na materijalu. Za otvorenje osnovne škole potrebno je da je učenici pohađaju. Škole su pratile sve važne državne zakone i radile prema njemu. Vršio se redovni nadzor nad školama i za sve je bilo potrebno odobrenje Dalmatinskog pokrajinskog vijeća u Zadru. Kao i danas dječje prisustvo u školama je bilo važno i vodila se evidencija koja djeca redovito pohađaju školu, a koja ne. U nerazvijenim područjima dječja odsutnost s nastave su bila izrazito velika. Kako bi se riješio taj problem škola je uvela kazne koje su roditelji bili dužni platiti ukoliko dijete izostaje s nastave. Jedan od glavnih razloga izostajanja s nastave jest taj što su roditelji djecu iskorištavali za rad u polju i nisu ih odvodili u školu. (Fazinić, 2012). 1900. Ivan Fazinić je bio upravljajući učitelj kada su se muška i ženska škola spojile i djelovala je u restauriranoj crkvi Sv. Stjepana. Ta crkva je bila u vlasništvu Joza Šunje koji je darovao prostor školi, a ujedno je to bio i prvi naziv škole. U knjizi Školstvo na Pelješcu se nalaze arhivski materijali iz 23 škole na poluotoku Pelješcu. To je neizmjereno blago koje daje uvid školstva na Pelješcu. U knjizi se prate događaji prema godinama i zapisuje sve ono što je u svakoj godini bilo značajno. Pelješac je bio pod korčulanskim kotarom te se zato većina dokumenata vezanih za pelješko školstvo čuvaju u Arhivskom sabirnom centru Korčula – Lastovo u Žrnovu. Na žalost jedan dio građe nije preživio bombardiranje tijekom Drugog svjetskog rata. 1839. se prvi put počinje spominjati ustroj škole u Orebiću. Mnogi dokumenti koji govore o školstvu su oštećeni, kao što je prije spomenuto, zbog rata i teško se čitaju. To je razlog zašto se ne može sa sigurnošću utvrditi godina osnivanja pojedinih škola. Drugi razlog je taj što su postojale i privatne škole u Orebiću, Trpnju, Kuni i Janjini o kojima ima malo zapisanog materijala. Te privatne škole su vodili svećenici (Fazinić, 2012). Tek

početkom 20. st. se počelo pisati o položaju učitelja/ica. Učitelji/ce koji su bili zapošljavani nisu bili s Pelješca i teško su se prilagođavali uvjetima življenja u manjim sredinama. Događalo se da učitelje/ice stanovništvo mjesta u kojem bi radili ne bi prihvatilo. Zbog teške prilagodbe na sredinu u kojoj su radili bi odustali od održavanja nastave, dali bi otkaz i potražili zaposlenje u drugom mjestu. Uvjeti življenja za učitelje/ice nisu bili ni malo laki, ali uz sve životne nedaće su pronalazi snagu zbog ljubavi prema svome poslu i da bi doprinijeli razvoju i opismenjavanju Pelješčana. Bili su prisiljeni tražiti novčanu pomoć zbog skupog života, troškova liječenja i puta. Novčana pomoć bi im bila potrebna i za put do Zadra gdje su polagali ispite na Ispitnom povjerenstvu za opće pučke i građanske škole. Da bi mogli posjetiti svoju obitelj morali su imati dozvolu Kotarskog školskog vijeća. Bez dopuštenja vijeća nisu mogli napustiti školu što im ograničava njihovu slobodu i vrijedna osnovne životne uvjete. Nazivali su se putujući učitelji. Selili su se iz mjesta u mjesto i selidbom bi cijeli svoj život spakirali u kofer i otišli u novi kraj. Oni učitelji koji nisu uspjeli završiti školovanje radili bi kao pomoćni učitelji/ce. Pošto su bile česte izmjene učitelja i učiteljica te izmjene su objavljivale pismima upućena svim školama. Pismo je glasilo ovako:

„Mjesnom školskom vijeću u Osobjavi kod Kune – učiteljom te škole je imenovan Anton Radoš. Netom nastupi službu neka se odmah amo izvijesti. Mjesnom školskom vijeću Pijavičino – učiteljicom te škole određena je Franica Simini. Kada nastupi službu, odmah neka se amo izvijesti...“ (Fazinić, 2012: 53).

Tako iz 1904. postoje zapisi o promjeni metoda poučavanja u školama. Težilo se prema omogućavanju više slobode učiteljima. Spominje se da bi se vježbe crtanja trebale izvoditi prema slobodnijim metodama poučavanja, ali u granicama nastavnih satova određenih za crtanje i po propisanim nastavnim osnovama. Za stjecanje novih metoda učiteljima/icama su osigurani tečajevi to jest seminari na kojima su bili obvezni prisustvovati. Iako se težilo slobodi, učitelji su bili pod nadzorom kotarskog školskog nadzornika (Fazinić, 2012).

Otvorene pučke škole u kojima su učitelji/ce imali priliku raditi iz 1904. su :

1. Zagrada – mješovita

2. Trpanj – muška
3. Trpanj – ženska
4. Duba – mješovita
5. Orebić – muška
6. Orebić – ženska
7. Kučište – mješovita
8. Viganj – muška
9. Trstenik – mješovita
10. Crnagora – muška
11. Janjina – muška
12. Pijavičino – mješovita
13. Potomje – muška
14. Kuna – mješovita (Fazinić, 2012.).

Pošto je područje Orebića pripadalo Korčulanskoj općini upravo se na Korčuli održala Kotarska učiteljska konferencija na kojoj su prisustvovali učitelji s Pelješca, Lastova i Korčule. Na konferenciji se raspravljalo o ulozi učitelja/ica i na koji način se trebaju odnositi prema djeci tijekom nastave i kako im prenositi nastavni sadržaj. Neki od zanimljivijih zaključaka konferencije:

6. Učitelj mora u djeci probuditi ljubav prema materinjem jeziku tako što će učitelj/ica isticati ljepotu samog jezika i biti model pravilnog govora.
9. Ukoliko djeca pogrešno govore tijekom čitanja ili govorenja učitelj/ica ih ne smije prekidati već pričekati i pomoći ako je potreba. Ispravljanje djece ne smije se izostaviti.
10. Učitelj/ica se moraju uvjeriti da je sadržaj nastave jasan učenicima/ce prije nego počnu zapisivati sadržaj na ploču.
11. Učitelj/ica moraju djeci objašnjavati kako je zemljopis kao predmet važan jer je zemljopis bitno učiti zbog poljoprivrednog rada (Fazinić, 2012: 50).

Kotarska učiteljska konferencija je uspješno prošla. Na njoj je sudjelovalo 53 učitelja i učiteljice. Svi su sudjelovali „*triježno i razborito, prema dostojanstvu uzvišenog*

stajališta, kome pripadaju“. Učitelji/ce su prisustvovali na praktičnom predavanju (Fazinić, 2012: 51).

S godina se otvaralo sve više osnovnih i srednjih škola te tečajeva zbog čega je bilo važno osigurati radni kadar kako bi se nastavni satovi mogli provoditi. 1905. je podnesen zahtjev za otvaranje čak dva priprema tečaja za pomorske škole, ali je odbijen jer je veća važnost bila usmjerena na pomaganje učenicima s manjim ekonomskim statusom s Pelješca. Godinu dana kasnije je ponovno poslan zahtjev koji je na kraju bio i priznat te je u Orebiću osnovan dvorazredni priprema tečaj za nautičke škole (Fazinić, 2012). 1906. Pokrajinsko školsko vijeće za sve uprave škole Kotara je podnijelo izvještaj o velikom broju mjesnih praznika u određenim školama. Smatrali su to nedopustivim jer to šteti razvojnem napretku djece. Prije, ali i danas svako manje mjesto ima svoga svetca kojega slavi i organizira se slavlje koje traje cijeli dan. Pokrajinsko školsko vijeće je odlučilo da će u tome slučaju svako mjesto morati obrazložiti i opravdati pojedini mjesni praznik (Fazinić, 2012).

Kao što je već od prije poznato Orebićani su se bavili vinogradarstvom, maslinarstvom, pčelarstvom i ostalim granama poljoprivrede od čega su i živjeli. Zato se i u osnovnim školama težilo da djeca nauče osnovne poljoprivrede. Djeca su od najranije dobi pomagala svojoj obitelji poslova u kućanstvu, ali i u polju. U školi su također njegovali tu kulturu i učili djecu osnovama zemljoradnje, a Učitelji/ce su tako ulagali svoj trud i vrijeme poučavajući djecu tim osnovama. Učitelj Marko Vekarić je promicao pčelarstvo među osnovnoškolskom djecom jer je želio osigurati napredak Orebića. Uglavnom su učiteljice provodile satove ženske radnje ili radove ženskog ručnog rada za djevojčice što nam prikazuje slika 9. Prije se iznimno držalo do školskih vrtova. 1907. Ministarstvo za bogoštovlje u nastavu je odredilo kako se moraju njegovati i promicati osnovnoškolski vrtovi. Odredio bi se budžet koji je namijenjen za nabavku potrebnih materijala i oruđa za održavanje vrta. Učitelji/ce su djeca uključivala u rad u vrtu. Postoji zanimljiv podatak da se u nekim školama na Pelješcu uzgajao duhan.

Slika 9: Učenice (slikane na prijelazu iz 19. u 20. st.) s učiteljicom Berger na satu ženskog ručnog rada.

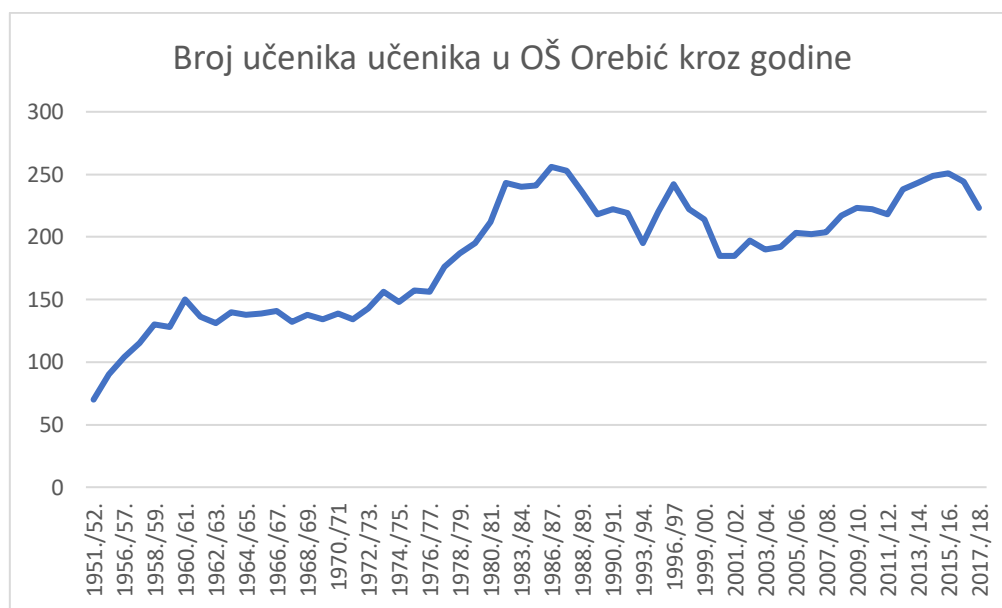

Izvor: Pomorski muzej Orebić

Najteži položaj su učitelji/ce imali 1914. kada je počeo Prvi svjetski rat. Mnogi učitelji su se morali odazvati vojnoj službi i napustiti svoja radna mjesta što je dovelo do manjka učitelja u školama. „*Bila bi velika grehota dignuti nastavnike sa škola na Pelješcu jer bi to ozlovoljilo onaj narod koji čuti veliku potrebu od škole, pa ju zna i cijeniti kako malo tako možda nigdje. Ne bi li bilo možda zgodnije, kad bi se diglo kojeg nastavnika sa koje više srednje škole,...*“ (Fazinić, 2012: 54). Školstvo na Pelješcu ni u jednom trenutku nije bilo zanemarivano. Na prvom mjestu se nalazila doborit učenika/ca i učitelja. Pronalazili su se načini kako djeci osigurati uvjete za optimalan rast i razvoj osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. Ratne katastrofe nije lako proživljavati i još se nositi sa posljedicama koje je rat ostavio. 1915. su se skupljale novčane donacije za ratne potrebe, a skupljale su se za djecu i njihov školski pribor te za obitelji u slabom socio-ekonomskom statusu. Također su bile oštećene i školske zgrade čiju je štetu trebalo sanirati i sagraditi nove funkcionalne

zgrade. U tu svrhu se osnovao fond za gradnju školskih kuća. Zajedničkim snagama ljudi su uspjeli preživjeti ratnu krizu i osposobiti škole za ponovno provođenje nastave u njima (Fazinić, 2012). Slika 10 prikazuje staru oštećenu osnovnu školu, a sadašnja Osnovna škola Orebić se nalazi u novoizgrađenoj zgradi iz 2018., ali na istome mjestu kao i stara škola. Iz godine u godinu broj djece se mijenjao što se može pratiti u grafikonu 2.

Grafikon 5: Broj učenika u Osnovnoj školi Orebić kroz godine

Izvor: Školske spomenice

Zbog povećanja broja djece zgrada se morala modernizirati i proširiti kako bi omogućila razvoj, obrazovanje te bavljenje sportom i kulturom.³⁸

³⁸ 26. 4. <https://vlada.gov.hr/vijesti/plenkovic-izgradnja-nove-skole-u-orebicu-vazan-doprinos-ostanku-mladih-i-njihovom-obrazovanju/23530>

Slika 10: Škola u Orebiću početkom 60-ih.

Izvor: Pomorski muzej Orebić

„Jutarnje sunce baca na rivu kose sjene. Iz trajekta izlaze automobili dok Katarina, dvije Ivane i Ana putuju svakodnevno iz Korčule i žure na nastavu u Viganj, Orebić, Trpanj i Janjinu. U suprotnom smjeru putuju učenici s Pelješca u Srednju školu Korčula . Satnica je svima ispunjena, jednima za katedrom, a drugima u školskim klupama. Njih će brodica ili trajekt odvesti do odredišta, dok kopnom prometuje školski autobus. Sad je lakše, a djece sve manje. Pelješac je posebna školska priča.“ (Fazinić, 2012: 54) Škola je pružila djeci znanja kao bi nastavili daljnje školovanje koje više nije moguće u Orebiću. Danas u 21. stoljeću u Orebiću je iznimno potrebna srednja škola. Zbog turizma i poljoprivrede u Orebiću bi se trebale otvoriti takve strukovne škole koje će mlade osposobiti na tim područjima koja su bitna za opstanak Orebića, ali i cijelog poluotoka (Maslek, 2022). Najbliža srednja škola se nalazi na Korčuli.

5. ZAKLJUČAK

Djetinjstvo je posebna i najvažnija faza u čovjekovom životu koja je sociološko i kulturno uvjetovana. 20. i 21. stoljeće je utjecalo na pogled prema djeci i djetinjstvu, ali i na razvoj ustanova koje su omogućile djeci odgoj i obrazovanje u tom periodu na području Orebića.

Politički ustroj države je imao veliki utjecaj na djetinjstvo u Orebiću. Hrvatska je bila pod Jugoslavijom koja je promovirala socijalističku ideologiju. Država je pokušala djecu kontrolirati i pretvoriti u vrijedne radnike koji će biti poslušni svojoj državi. Pošto je Orebić manje mjesto taj utjecaj se nije toliko osjetio, ali najveći utjecaj je bio u školama i dječjim vrtićima koji su morali pratiti naputke države. Izvan odgojno-obrazovnih ustanova organizirala se Pionirska organizacija koja je pokušala djecu u njihovo slobodno vrijeme kontrolirati i prenijeti im ideju socijalističke ideologije.

U obiteljima su djeca služila kao radna snaga. Svatko je imao određenu ulogu unutar obitelji. Obitelji su bile patrijarhatne. Poseban je slučaj bio s izvanbračnom djecom koja nisu bila prihvaćena od strane društva. Zbog svoj položaja na poluotoku Orebić je bio zaštićen od jačih utjecaja socijalističke ideologije. Najveći utjecaj su djeca dobivala iz ondašnjih odgojno-obrazovnih ustanova.

Dječji vrtić Orebić je prvi put otvorio svoja vrata 1986. godine i to u sklopu Osnovne škole Orebić. Uvjeti nisu bili primjereni djece rane i predškolske dobi. Dugotrajnim trudom i upornošću odgajateljice su se izborile i osnovale ustanovu koja odgovara dječjim potrebama i dalje se razvija u skladu s novim pedagoškim paradigmatama.

Škole su prvobitno vodili svećenici jer su oni jedini bili pismeni. Ulaskom u 20. stoljeće težilo se da sva pelješka mjesta imaju škole kako bi sva djeca imala jednaka prava. Političko ustrojstvo države je utjecalo na predmete koji će se učiti u školi i na jezik koji će se govoriti u školama. Razvojem trgovine i pomorstva stvorila se potreba otvaranjem srednje pomorske škole. Učitelji i učiteljice su bili u teškom položaju. Plaća je bila mala i često su se selili od škole do škole, zavisno kojoj školi nedostaje učitelja/ica. Stvaranjem novog pogleda na dijete i samu profesiju učitelja/ice njihov se status poboljšao.

Na žalost, postoji mali broj istraživanja i radova koji se bave ovom temom. Ovaj rad može biti poticaj daljnjem istraživanju djetinjstva i pogleda na dijete u Orebiću, ali i kako je ono danas u 21. stoljeću.

6. LITERATURA

1. Bašić, S. (2012). Kriza djetinjstva. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (67), 10-12. Preuzeto 15. 7. 2023. s <https://hrcak.srce.hr/124014>
2. Čačić-Kumpes, J. (1992). Odgojno-obrazovni sustav i etnički konflikt (primjer bivše Jugoslavije). *Migracijske i etničke teme*, 8 (1), 5-13. Preuzeto 26. 5. 2023. s <https://hrcak.srce.hr/127294>
3. Duda, I. (2015). *Danas kada postajem pionir: djetinjstvo i ideologija jugoslavenskog socijalizma*. Zagreb: Srednja Europa; Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.
4. Fazinić, N. (2012). *Školstvo na Pelješcu - 1821.-1930*. Korčula: CIP – Kalogizacija u publikaciji znanstvena knjižnica Dubrovnik.
5. Grgić, B. (2018). *Povijesna paradigma djetinjstva* (Diplomski rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Preuzeto 18. 7. 2023. s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:349697>
6. Kopic, Ž. i Korajac, V. (2010). Djeca i djetinjstvo u dokumentima o pravima djece. *Život i škola*, LVI (24), 45-54. Preuzeto 15. 7. 2023. s <https://hrcak.srce.hr/63277> -
7. Maslek, J. (2022). *Običaji i narodna vjerovanja na Pelješcu: prema zapisima Nikole Zvonimira Bjelovučića*. Dubrovnik: Sveučilište u Dubrovniku.
8. Mendeš, B. (2018). *Profesionalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece: od jednogodišnjeg tečaja do sveučilišnog studija*. Zagreb: Golden Marketing-Tehnička knjiga.
9. Mendeš, B. (2020). *Prema suvremenom dječjem vrtiću: Pedagoška kretanja i promjene u sustavu ranog i predškolskog odgoja u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.
10. Nenadić, M. (2011). *Sociologija detinjstva*. Sombor: Pedagoški fakultet u Somboru.
11. Nikolić, M. (2016). *Djetinjstvo u socijalizmu, pioniri i Maja: prilog proučavanja djetinjstva djevojčica u socijalizmu metodom oralne historije. Pro tempore*, (10-11), 69-84. Preuzeto 16. 7. 2023. s <https://hrcak.srce.hr/185233>

12. Pintar, Ž. (2019). Društvene transformacije i pedagoške interpretacije poželjnog odgoja. *Metodički ogledi*, 26 (1), 61-80. Preuzeto 15. 7. 2023. s <https://doi.org/10.21464/mo.26.1.6>
13. Sardelić, N. (2013). *Vrime moje mladosti: Kasne 20-te i rane 50-e*. Orebić: Općina Orebić i Narodna knjižnica Orebić.
14. Spehnjak, K. i Cipek, T. (2007). Disidenti, opozicija i otpor - Hrvatska i Jugoslavija 1945.-1990.. *Časopis za suvremenu povijest*, 39 (2), 255-297. Preuzeto 20. 7. 2023. s <https://hrcak.srce.hr/19012>
15. Vekarić, S. (1976). *Pelješki zbornik 1976*: Zagreb. Poljoprivredna zadruga i vinarija „Dingač“, Potomje – SIZ za kulturu općina Dubrovnik i Korčula.
16. Woodhead, M. (2012). *Različite perspektive o ranom detinjstvu: teorija, istraživanje i politika*: Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, CIP – Centar za interaktivnu pedagogiju.
17. Željko, D. (2014). Obiteljskopравни položaj žena u Hrvatskoj u razdoblju od 1914. do 2014. godine. *Pravnik*, 47 (96), 21-48. Preuzeto 12. 4. 2023. s <https://hrcak.srce.hr/147347>

7. PRILOZI

1. Prilog 1 - Tekst o izvanbračnom djetetu:

"U neka davna vremena kad sam bila dijete i kad sam još imala svoju dragu sestru moja bi nas mati poslala u Mare Pekove da se idemo igrati s njenim, još manjim nego što smo bili mi, sinom Ivicom.

Mare je stala iza crkve u jednoj maloj kući s vrtom koja je kasnije prodana i sad je neprepoznatljivo moderna sa svim današnjim atributima kiča.

Ivica je bio maleno maleno dijete, sav bijel, plah, šutljiv i uvijek sam imala neodoljiv dojam da se, igrajući se, vučemo po zemlji. Nikad se nismo uspravljali i sve su naše igre bile tik iznad zemlje kao da se nismo usuđivali pomoliti glavu iz nekog imaginarnog skrovišta.

Baš u tom imaginarnom skrovištu ili skloništu živjeli su Mare Pekova i njen Ivica ne usuđujući se pomoliti glavu.

Jer je Marin sin Ivica bio, u ono doba, nezakonit. To je bio toliko strašan grijeh da je Mare morala napustiti svoju Žuljanu i doći u malo udaljenija Orebića. A za njom i taj strašni glas.

Nije da su je ljudi pojedinačno osuđivali, jer zna se da Dalmoši imaju meko srce, ali postojeći moral neumoljivo je poklapao nju, njen čin i Ivicu koliko god bio u svemu tome najneviniji jer ni o čemu nije odlučivao.

A nije ni Mare, ona se zaljubila. A drugi dio para jednostavno je klisnuo kako to muški često čine. Izmaknuo se i u ovoj priči o njemu više ništa nismo čuli.

Zato se o Mari Pekovoj čulo. Suprotno postojećem okrutnom moralu nije nestala, potonula nego se uzdignula na društvenoj ljestvici.

Naime, udala se i to ne za bilo koga i to ne iz samilosti ili nekih sličnih jadnih poriva nego iz prave, velike strastvene ljubavi. Muž je, naravno, bio rodом Blaćanin, jer Blaćani i uopće Korčulani, imaju puno zdraviji i ljudskiji odnos prema ljubavi i braku nego ostali bigotni Dalmatinci.

Oni slave ljubav kao strast i vrhunac života i rijetko se obaziru na stroge moralne zakone. Ima tisuću anegdota o tim odnosima kao i ona neprocjenjiva o mužu koji

odlazi u Ameriku i daje važan savjet svojoj ženi da se, dok njega nema, drži regule / pravila / što ona s radošću prihvaća samo što ona misli na Regulu s velikim slovom, tako se, naime, zvao momak koji joj se sviđao i s kojim je nakon godina držanja dobila nekoliko sitne dječice na iznenađenje muža koji se vratio iz Amerike i spočitnuo joj: " A , reka san ti da se držiš regule ", na što mu je ona iskreno odgovorila: " Pa i držala san se Regule ! "

Kao što se lijepo vidi razlika je u malom i velikom slovu pa molim čitaoce da na ovom primjeru uoče važnost pisanja malih i velikih slova čije razlikovanje zna promijeniti nečiji cijeli život.

Jasno je da je muž prihvatio dječicu pod svoje, jer u Blatu i na otoku Korčuli ljubav uvijek trijumfira nad ispraznom moralnošću, pogotovo onom koja nastoji iskorijeniti seksualnost i erotiku koje kao divljake bujaju u svakom čovjeku.

U tom braku između Mare i Anta trijumfirala je ljubav, dovoljno je pogledati sliku Mare i Anta i tek rođene male Anamarije da se vidi cvatuća strast toga para. Mare u prekrasnoj plesnoj haljini, Ante u baletnoj pozi, spremni poletjeti u život, poletjeti u zanosu skupa sa slatkim teretom, sićušnom Anamarijom.

Malo kasnije pridružila im se i kći Jadranka, a obje su kćeri naslijedile ljepotu svojih roditelja i onaj zanosni erotični let koji ih je ujedinio.

Ivica je narastao i nije više bio mali ali je, na neki način, uvijek ostao dijete. I to po svojoj dobroti. Rijetko se može sresti čovjek koji se toliko ugibao pred svim stvorenjima ovoga svijeta. Da nikome ne smeta.

Tako je i umro na gornjemu putu vrlo blizu moje bivše kuće koja je također srušena i nanovo izgrađena i kad je gledaš, vidiš da se ne može odlučiti između toga želi li biti kuća ili javna garaža.

Kad god prođem pokraj zidića na kojem je Ivica umro, sjetim se kako je nevidljivo živio, sjetim se njegovog bojažljivog smiješka i pognutih ramena.

i dođe mi da zaplačem nad našim djetinjstvom i svime što ga je sačinjavalo."

Izvor: Tekst iz privatne zbirke gospođe L. B.

2. Prilog 2 - Pelješki i orebički izričaji

Bog čuva malu dicu i pijance!
Dica su ko suhi grad!
Gori si nego dite od dva petka!
Jedna mati može odgojit deset dice, a deset ne može mater hraniti!
Jedno dite ko ni jedno, dva diteta ko jedno, a tri diteta su tri diteta!
Lina mati vridnu dicu odgaja!
Mala dica mala briga, velika dica velika briga!
Staro ludo, mlado bez pameti!
Šiba je iz raja izašla!

Izvor: Sardelić, N. (2013). *Vrime moje mladosti: Kasne 20-te i rane 50-e*. Orebić:
Općina Orebić i Narodna knjižnica Orebić.

3. Prilog 3- Stare orebičke riječi

Babarin - podbradnjak za dijete
Čombrlin -dječja igračka u obliku čovjeka
Meštar – učitelj
Meštrija – učiteljica
Mulac – muško dijete kojemu se ne zna otac
Mulica - muško dijete kojemu se ne zna otac
Podreslica – djevojčica u adolescentskom dobu
Pupa – lutka
Škufija – dječja kapica

Izvor: Sardelić, N. (2013). *Vrime moje mladosti: Kasne 20-te i rane 50-e*. Orebić:
Općina Orebić i Narodna knjižnica Orebić.